

TAHEVA VALLA ARENGUKAVA 2014–2023

**Vastu võetud Taheva Vallavolikogu 17.10.2014. aasta määrusega nr 8.
Peatükk nr 15 muudetud Taheva Vallavolikogu 28.12.2016 määrusega nr 11.**

SISUKORD

1	SISSEJUHATUS	4
2	VALLA ARENGU ÜLDPÕHIMÕTTED.....	5
2.1	ÜLDPOLIITILISED PÕHIMÕTTED	5
2.2	EESMÄRGID	6
2.3	EELARVE KUJUNDAMISE PÕHIMÕTTED	6
3	RAHVASTIK, TÖÖHÕIVE.....	8
3.1	HETKESEISUND JA HINNANG	8
3.1.1	<i>Rahvastik</i>	8
3.1.2	<i>Tööhõive</i>	9
3.2	EESMÄRGID	10
3.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	10
4	ETTEVÕTLUS.....	11
4.1	HETKESEISUND JA HINNANG	11
4.1.1	<i>Põllumajandus, tööstus, teenindus.....</i>	13
4.1.2	<i>Turism.....</i>	14
4.1.3	<i>Metsandus.....</i>	16
4.1.4	<i>Tegevused ja finantseerimine</i>	16
5	HARIDUS.....	17
5.1	HETKESEISUND JA HINNANG	17
5.2	EESMÄRGID	18
5.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	18
6	KULTUUR, NOORSOOTÖÖ, SPORT, VABA AEG.....	20
6.1	HETKESEISUND JA HINNANG	20
6.2	EESMÄRGID	21
6.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	22
7	TERVISHOID	24
7.1	HETKESEISUND JA HINNANG	24
7.2	EESMÄRGID	24
7.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	24
8	SOTSIAALHOOLEKANNE.....	26
8.1	HETKESEISUND JA HINNANG	26
8.2	EESMÄRGID	28
8.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	28
9	ELANIKE TURVALISUS.....	31
9.1	HETKESEISUND JA HINNANG	31
9.2	EESMÄRGID	32
9.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	32
10	LOODUS, KESKKONNAKAITSE, HEAKORD.....	33
10.1	HETKESEISUND JA HINNANG	33
10.2	EESMÄRGID	34
10.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	34
11	VALLA PLANEERING, EHITUS	36
11.1	HETKESEISUND JA HINNANG	36
11.2	EESMÄRGID	36
11.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	36

12	INFRASTRUKTUUR	37
12.1	HETKESEISUND JA HINNANG	37
12.1.1	<i>Kommunikatsioonid</i>	37
12.1.2	<i>Vesi, kanalisatsioon</i>	38
12.2	EESMÄRGID	39
12.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	39
13	KOOSTÖÖ	41
13.1	HETKESEISUND JA HINNANG	41
13.2	EESMÄRGID	41
13.3	TEGEVUSED JA FINANTSEERIMINE	41
14	VISIOON AASTANI 2023	43
15	TAHEVA VALLA INVESTEERINGUTE KAVA 2014–2023	45
16	SWOT-ANALÜÜS	48

1 SISSEJUHATUS

Taheva valla arengukava (edaspidi arengukava) on Taheva valla tegevuse aluseks. Arengukava on terviklik tegevusplaan, milles fikseeritakse valla arendamise prioriteedid ning esitatakse konkreetne tegevusplaan nende saavutamiseks. Tegevusplaanis määratakse valla pikaajalised eesmärgid ja nende elluviimine on vallavalitsuse olulisim ülesanne.

Arengukava on dokument, mille abil kindlustatakse sihipärane liikumine püstitatud eesmärkide suunas, arvestades olemasolevaid võimalusi, vahendeid ja ressursse. Arengukava väldib juhuslikkust ja kaootilisust valla kui terviku juhtimisel. Valla eelarve koostamisel lähtutakse arengukavast.

Arengukava aitab kooskõlastada ja ühtlustada erinevate struktuuride tegevuse põhimõtteid (ettevõtjad, kohalik omavalitsus, investorid, riigivõim), samuti on vahendiks poliitiliste ja majanduslike otsuste langetamisel. Üheks arengukava eesmärgiks on ka olemasoleva olukorra kaardistamine, hindamine, probleemide väljatoomine ja lahendusstrateegiate leidmine valdkondade kaupa.

Arengukava koostamist juhib vallavalitsus, selles osalevad vallavolikogu liikmed, vallavolikogu alatiste komisjonide liikmed, külade eestvedajad, hallatavate asutuste juhid, kodanikud. Arengukava on tinglik kokkulepe erinevate huvigruppide vahel, mida on arutatud ja tunnustatud ka valla elanike poolt. Ajavahemikus 29.09.2014–12.10.2014 toimus arengukava eelnõu avalik väljapanek, mille tulemusena laekunud ettepanekuid arvestati arengukava lõppversioonis. Arengukava hõlbustab valla tutvustamist, koostööpartnerite leidmist ja sisendab kindlustunnet investoritesse.

Arengukava peab tuginema olemasolevatele eeldustele ja potentsiaalile, olema realistlik ja elluviidav. Samas ei saa see olla lõplik, vaid vastavalt taustsüsteemis toimuvatele muutustele tuleb ka arengukava korrigeerida. Seega jätkatakse arengukava koostamise ja täpsustamise protsessi pärast selle vastuvõtmist.

2 VALLA ARENGU ÜLDPÕHIMÕTTED

2.1 Üldpoliitilised põhimõtted

Valla arengus on keskne roll kohaliku omavalitsuse võimuorganitel.

Vallavolikogu, vallavolikogu komisjonid ning vallavalitsus viivad ellu arengukava. Seetõttu on avalikul võimul oluline vastutus valla kui terviku tegevuse korraldamises ja juhtimises.

Taheva Vallavolikogu on 7-liikmeline, volikogu tööd juhib volikogu esimees. Volikogu võib moodustada alatise ja ajutise komisjone. Taheva Vallavolikogu on moodustanud alatise sotsiaal- ja tervishoiukomisjoni, kultuuri- ja noorsootöökomisjoni, arengukomisjoni ja revisjonikomisjoni. Haridusküsimused on jäetud haridusasutuse hoolekogu pädevusse. Komisjonide töösse kaasatakse erialaspetsialiste ja erinevate huvigruppide esindajaid. Komisjoni esimehena töötab selleks valitud volikogu liige ja komisjonide töö aluseks on vallavolikogu poolt kinnitatud põhikirjad.

Taheva Vallavalitsus on 5-liikmeline. Vallavalitsuse tööd juhib volikogu poolt valitud vallavanem. Vallavalitsus täidab talle seadusega pandud funktsioone. Vallavalitsuses kui ametiasutuses on 9 töötajat: vallavanem, vallasekretär, sotsiaalnõunik, sotsiaalhooldustöötaja (2 kohta), sotsiaaltöötaja peretöö alal (0,25 kohta), maakorraldaja, pearaamatupidaja (0,5 kohta), raamatupidaja (0,5 kohta) ja koristaja. Munitsipaalasutustest töötavad Taheva vallas: Hargla Kool koos lasteaiaga, Hargla Maakultuurimaja koos struktuuriüksuse Taheva valla avatud noortekeskusega, Hargla Raamatukogu, Koikküla Raamatukogu. Vallavalitsus on asutanud sotsiaalhoolekandeteenuste osutamiseks SA Taheva Sanatooriumi. Valla eelarvest kaetakse Taheva ja Koikküla külakeskuste, Hargla sotsiaalmaja ja Hargla ning Laanemetsa kalmistute ülalpidamiskulud. Vallavalitsuse ja munitsipaalasutuste töötajad tegelevad pidevalt enesetäiendamisega.

Taheva valla koduleht asub aadressil www.taheva.ee, kord kvartalis annab Taheva Vallavalitsus välja valla ajalehte Taheva Häälekandja. Keskkonnalase tegevuse ja järelevalve osas tehakse koostööd Valgamaa Omavalitsuste Liiduga.

Arendustegevuses tehakse järjepidevat koostööd ettevõtjate ja mittetulundusühendustega. Koostöö aluseid on kirjeldatud valla arengukavas ja üldplaneeringus, samuti külade-kantide arengukavades. Arengukava elluviimist ning koostööd partneritega koordineerib vallavolikogu ja vallavalitsus. Vallavolikogu ja -valitsuse ülesanne on algselt arendusprojekte ja koordineerida nende koostamist, rahastamist ning elluviimist. Projektide arendamiseks moodustatakse vajadusel töörühmasid või palgatakse projektijuhte.

Ettevalmistusi haldusterritoriaalseks reformiks alustati Valga piirkonnas 2008. aasta sügisel. Võimalik liitumispiirkond hõlmab Taheva, Karula, Tõlliste, Hummuli, Sangaste ja Öru valdasid ning Valga linna.

Tõenäoliselt on Taheva valla elanikele kõige vastuvõetavamaks variandiks liitumine piirkondadega, millega on aastatega välja kujunenud teede- ja transpordiühendus. Oluliseks piirkonna keskuseks on Valga linn, kus asuvad valla elanikkonnale igapäevased elu, töö ja õppimise toimimiseks vajalikud asutused (pangad, haigla, gümnaasium, kutseõppekeskus, teenidus, riigiametid jt). Praegu kehtiv seadusandlus võimaldab liitumist ainult ühist piiri omavate valdadega. Taheva vallal puudub ühine piir Valga linnaga.

Ainult Karula vallaga liitumist ei ole peetud otstarbekaks, kuna ühendusteedeks on kruusateed ja kahte valda lahutavad suured metsamassiivid. Taheva ja Karula valla vahel puudub ka ühistranspordi liiklus.

Valdade vabatahtlikku liitumist takistab ka iga valla soov säilitada oma praegusel territooriumil asuv kool. Kuna laste arv pidevalt kahaneb, siis kardetakse liitumise järgselt kooli kadumist.

Üle maakonna piiri liitumist (näiteks Mõniste ja Varstu valdadega) on peale 2013. aasta kohalike valimisi põgusalt arutatud. Varstu vald on üheselt teatanud, et neil selliseks liitumiseks käesoleval ajal huvi puudub. Ehkki Võru suunas on siduvaks ühine kultuuriruum ja ajaloolised

piirid, jääb tõenäoliselt tähtsamaks ja igapäevaseks suhete säilitamine ja arendamine Valga piirkonnas.

Valla juhtimises on esmatähtis asjaajamise avatus ja läbipaistvus, asjalik juhtimissüsteem, vähene bürokraatia, kõrge kompetentsus ning ettevõtjate, elanike ja vallavalitsuse vaheline püsiv koostöö.

Kohaliku omavalitsuse tegevuspõhimõtted:

- Demokraatlik otsuste langetamine, võimalikult paljude kohalike elanike tahte ja huvide arvestamine.
- Avalik tegevus, põhjendatud otsused, ametnike konkreetne vastutus.
- Vallavalitsuse töö on otstarbekalt korraldatud, valitsemiskulud võimalikult madalad.
- Ametnikkond on moodustatud pädevatest, vastutus- ja perspektiivitundlikest spetsialistidest, kes oskavad arengukavas püstitatud eesmärke meeskonnatöö kaudu ellu viia.
- Vallaelu juhtimisse on kaasatud erinevate huvigruppide esindajaid, tehakse aktiivset koostööd kodanikeühendustega.
- Valla juhtimisel lähtutakse tasakaalustatud arengu põhimõtetest, esiplaanil on üldised huvid ning välditakse üksikute huvigruppide domineerimist.
- Kvaliteedi tagamiseks tegelevad ametnikud järjepidevalt enesearendamisega täienduskoolituste ja tasemeõppe kaudu, vajadusel kasutatakse sõltumatute konsultantide abi.
- Avalike teenuste osutamine valla elanikele on kliendikeskne, kiire ja asjatundlik.
- Kaasaegsel tasemel tegutsemiseks ollakse avatud uutele ideedele, hangitakse värsket infot erinevate kanalite kaudu ning osatakse seda kasutada valla huvides.

2.2 Eesmärgid

- Aktiivne koostöö naaberomavalitsustega (sh nt ühisametnikud ja -töötajad, ühishanked jms), eesmärgiga hoida kokku kulusid ning saavutada parem avalike teenuste kvaliteet.
- Maine kujundamiseks ja elanikkonna informeerimiseks on kajastatud mitmekülgne info valla- ja maakonnalehes, valla kodulehel.
- Hea infovahetus võimuorganite sees ning väljapoole.
- Valla ametnikud, vallavalitsuse liikmed ja vallavolikogu liikmed on kättesaadavad, kompetentsed ja operatiivsed elanike teenindamisel.
- Sotsiaalvaldkonna töötajate (vajadusel ka teiste) vastuvõtud toimuvad regulaarselt lisaks vallamajale ka mitmes valla suuremas külas.
- Regulaarsete rahvakoosolekute korraldamine külades, vallavalitsuse ja külade vahel parema info liikumise ja erinevate probleemide lahendamise huvides.
- konkretiseeritud vallaametnike vastutus oma tööloikude eest, täpsed ametiülesanded, ametnike paindlikkus ja uuenduslikkus tööülesannete täitmisel.
- Ühekordsete ja lühiajaliste ülesannete täitmiseks on senisest rohkem kasutatud lepingulist tööjõudu valdkondades, milles ei ole otstarbekas põhikohaga töötaja(te) rakendamine.
- Kasutatud on eelarveväliseid finantseerimisvõimalusi, kohalikest ja piirkondlikest vajadustest lähtuvalt on erinevatest programmidest taotletud vahendeid projektide algatamise kaudu.

2.3 Eelarve kujundamise põhimõtted

- Eelarve ja eelarvestrateegia koostamise aluseks on arengukava.
- Eelarves ja eelarvestrateegias kajastatavad investeeringud peavad lähtuma arengukava eesmärkidest.
- Eelarve peab olema tasakaalus.

- Eelarve projekt valmib vallavalitsuse ja valla asutuste koostöona. Valminud projekti esitab vallavalitsus vallavolikogule seaduses ettenähtud tähtajaks.

Tabel 1. Vallaeelarve põhitegevuse tulud ja kulud aastatel 2012–2014

Tulu nimetus	Tulud 2012	Tulud 2013	Tulud 2014 (prognoos)	% 2014. aasta tuludest
Füüsilise isiku tulumaks	269 546	307 299	315 000	38,6
Maamaks	78 070	77 371	77 500	9,5
Tulud kaupade ja teenuste müügist	68 743	53 498	51 347	6,3
Tasandusfond	130 790	108 493	95 319	11,7
Toetusfond	151 439	164 662	193 597	23,7
Saadud toetused tegevuskuludeks	143 230	164 101	92 582,91	10,1
Vara müük	0	600	0	0
Maavarade kavandamisest laekunud tulu	0	1500	0	0
Laekumine vee erikasutusest	300	344	300	>0,1
Saastetasud	400	3	400	>0,1
Muud tulud	0	525	0	0
Põhitegevuse tulud kokku	842 518	878 396	826 045,91	100
Kulu nimetus	Kulud 2012	Kulud 2013	Kulud 2014 (prognoos)	% 2014. aasta kuludest
Üldvalitsemine	91 779	89 077	89 406	10,8
Avalik kord ja julgeolek	0	0	0	0
Majandus	25 484	35 203	38 226,42	4,6
Keskkonnakaitse	6039	13 630	6500	0,8
Elamu- ja kommunaalmajandus	229 772	92 525	68 529,64	8,3
Tervishoid	1767	1285	1500	0,2
Vaba aeg, kultuur ja religioon	95 366	112 866	99 759,76	12,1
Haridus	300 170	323 698	350 382,77	42,6
Sotsiaalne kaitse	236 163	154 442	169 519,13	20,6
Põhitegevuse kulud kokku	986 540	822 726	823 823,72	100

Valla investeeringute katteallikatena saab käsitleda omavalitsuse omavahendeid (vallaeelarve või valla poolt võetav laen), riigieelarvest eraldatavaid investeeringutoetusi ning riiklikest ja rahvusvahelistest fondidest saadavaid finantseeringuid.

Eelarve on eelarveaasta põhitegevuse tulude, põhitegevuse kulude, investeerimistegevuse, finantseerimistegevuse ja likviidsete varade muutuse plaan koos täiendavate nõuete, volituste ja informatsiooniga, mis on aluseks kohaliku omavalitsuse üksuse vastava aasta tegevuste finantseerimisele. Eelarveosad on põhitegevuse tulud, põhitegevuse kulud, investeerimistegevus, finantseerimistegevus, likviidsete varade muutus.

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus pöörab suurt tähelepanu omavalitsusüksuste võlakoorumusele. Seaduse kohaselt on netovõlakoorumus võlakohustuste ja likviidsete varade vahe aruandeaasta lõpu seisuga. Võlakoorumuse arvestamisel lähtutakse

netoarvestuse põhimõttest, et suuremas summas likviidsete vahendite olemasolul saaks omavalitsusüksustele võimaldada suuremas summas kohustuste võtmist. Netovõlakoormuse arvestus tagab adekvaatsema pildi tegelikust finantsseisundist.

Finantseerimistehinguteks on laenude võtmine ja võetud laenude tagasimaksmise kajastamine.

Taheva vallas on võetud 2009. aastal laen Swedbankist projekti „Taheva Sanatooriumi peahoone rekonstrueerimine“ omafinantseerimine katteks. Võetud laenu tagasimaksmine toimub vastavalt laenu tagasimakse graafikule ja laenu lõpptähtaeg on 19.09.2019.

Laenu jääk seisuga 31.12.2013 on 34 903,67 eurot.

Laenupoliitika põhimõtted:

- 1) lähtutakse kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses sätestatud põhimõtetest;
- 2) võetavad laenud peavad olema ainult investeringuteks;
- 3) investeringud peavad olema suunatud kohaliku elukvaliteedi tõstmisele.

3 RAHVASTIK, TÖÖHÕIVE

3.1 Hetkeseisund ja hinnang

3.1.1 Rahvastik

Tabel 2. Taheva valla rahvas arvudes

Aasta	Sünnid	Surmad	Elanike arv 1. jaanuari seisuga	Iive
1985	10	30	1298	
1986	20	27	1254	
1987	20	14	1305	
1988	19	26	1302	
1989	18	26		
1990	21	25	1182	
1991	16	25	1211	-29
1992	13	21	1180	-31
1993	14	29	1113	-67
1994	17	27	1112	-1
1995	11	23	1121	+9
1996	10	19	1118	-3
1997	12	16	1120	+2
1998	10	25	1121	+1
1999	10	27	1085	-36
2000	11	17	1088	+3
2001	12	22	1080	-8
2002	12	17	1057	-23
2003	6	13	1020	-37
2004	3	11	981	-39
2005	7	13	957	-24
2006	4	17	928	-29
2007	2	13	903	-25
2008	4	11	894	-9
2009	3	22	887	-7

2010	5	17	878	-9
2011	7	11	854	-24
2012	1	23	816	-38
2013	5	18	784	-32
2014			763	-21

Tabel 3. Külaelanike arv ja vanuseline koosseis Taheva vallas seisuga 01.01.2014

Küla nimi	Elanikke kokku	s.h. mehi	s.h. naisi	Elanikke vanuses 0 - 6	Elanikke vanuses 7 - 17	Elanikke vanuses 18 - 65	Elanikke vanuses vanem kui 65
Hargla	201	101	100	3	16	150	32
Kalliküla	37	18	19	1	0	27	9
Koikküla	162	83	79	8	20	105	29
Koiva	12	6	6	0	1	7	4
Korkuna	10	7	3	1	1	6	2
Laanemetsa	81	46	35	4	9	51	17
Lepa	20	13	7	0	1	15	4
Lutsu	22	12	10	2	5	8	7
Ringiste	46	24	22	0	1	38	7
Sooblase	29	14	15	0	4	15	10
Taheva	81	42	39	2	3	57	19
Tsirgumäe	57	26	31	1	1	41	14
Tõrvase	0	0	0	0	0	0	0
Valla tasemel aadressiga	5	4	1	0	0	5	0
VALD KOKKU	763	396	367	22 sh mehi 13 ja naisi 9	62 sh mehi 36 ja naisi 26	525 sh mehi 305 ja naisi 220	154 sh mehi 42 ja naisi 112

Suuremad külad on 1. jaanuari 2014. aasta seisuga Hargla 201 elanikuga, Koikküla 162 elanikuga, Laanemetsa ja Taheva 81 elanikuga.

Elanike arv on viimasel kümnel aastal pidevalt langenud nii negatiivse loomuliku kui mehaanilise iibe tõttu. Elanike arvu languse peamiseks põhjuseks on aga negatiivne rändesaldo, kusjuures lahkuvad peamiselt nooremad ettevõtlikumad inimesed. Rahvastiku vananemine on muutunud vallas väga oluliseks probleemiks. Elujõuline ja aktiivne rahvastik on regionis igasuguse arengu aluseks, seega on Taheva vallas eluliselt tähtis pidurdada noorte jätkuvat lahkumist. Rahvastiku elujõulisust näitab tema soolis-vanuseline koosseis – tööealiste inimeste, pensionäride ning laste osakaal kogurahvastikust ning nende gruppide omavaheline suhe. Taheva valda ähvardab tööealise elanikonna jätkuva lahkumise puhul arengupotentsiaali langus kriitilise piirini.

3.1.2 Töehõive

1. jaanuari 2014. aasta seisuga elab vallas 525 tööealist elanikku. Tööpuudust on loetud aastaid Taheva valla arengu seisukohast olulisemaks küsimuseks, sest sellest on saanud alguse ka suurem osa muid probleeme teistes valdkondades (nt tervishoiu ning sotsiaalsfääris).

Käesoleval ajal on aga tööjõu (eelkõige kvalifitseeritud tööjõu) puudus muutunud suureks probleemiks, kohapealset tööjõudu, kes olid tööga hõivamata ning kellel oli vajalik tööharjumus, pole tööandajatel võtta. Seega domineerivadki hetkel kaks vastandlikku probleemi: tööpuudus, ja kvalifitseeritud tööjõu puudus. Kolmandana võib välja tuua tasuvate töökohtade puuduse kogu Lõuna-Eestis ning seega ka Taheva vallas. Pikaajaliste töötute puhul on probleemiks töötute madal haridustase ning tööharjumuse puudumine, sageli ka alkoholism. Suur osa nendest töötutest on kesk- või keskeriharidusega (põhiliselt põllumajanduslik eriharidus) ja nad on tööga hõivamata enamustel juhtudel olnud juba üle 10–15 aasta ning nad pole valmis tööturule sisenema. Statistikaameti andmetel oli Taheva vallas 2013. aastal registreeritud töötute arv 37. Taheva vald koostöös SA Taheva Sanatooriumi ja Eesti Töötukassaga osutab erinevaid tööturuteenuseid vallas elavatele pikaajalistele töötutele ja heitunutele. Tööharjutuste ja tööpraktika raames on plaanis tegevusi laiendada, näiteks rajada töötoad Hargla Kooli puutöökoja baasil ja SA Taheva Sanatooriumisse käsitöötuba. Mittetöötava elanikkonna hulgas puudub enamasti initsiatiiv ettevõtlusega tegelemiseks. Nooremad inimesed on enamasti valmis ümber- ja täiendõppeks.

Statistikaameti andmetel oli Taheva vallas 2013. aastal brutotulu saajaid vallas keskmiselt kuus 262 ja palgatöötaja keskmine brutotulu kuus 767,81 eurot. Taheva valla kodanikud töötavad 2014. aasta augusti seisuga 214 tööandja juures.

3.2 Eesmärgid

- noored jäävad, pöörduvad tagasi koduvalda;
- suurenenud tööhõive;
- piirkonnas on tasuvaid töökohti ja piisavalt kvalifitseeritud tööjõudu;
- maksimaalselt kasutatud olemasolevad ressursid, kohaliku inimkapitali baasil vallas paikkonnale sobivate tegevusvaldkondade arendus.

3.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Valla heade külgede reklaamimine ja seeläbi noorte perede valda meelitamine	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, kohalikud ettevõtjad ja mittetulundusühendused
2014–2023	Laiemate piirkondlike noorteühenduste ja klubide tekke soodustamine	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, avatud noortekeskus, külakeskused
2014–2023	Regionaalse identiteedi tugevdamine (traditsiooniliste kultuuriürituste korraldamine, koolis kohaloo	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Hargla Kool, Hargla Maakultuurimaja, mittetulundusühendused, külakeskused

	õpetamine jms)			
2014–2023	Tööhõive probleemide leevendamine, paindlike töökohtade loomine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Eesti Töötukassa, mittetulundusühendused, sotsiaalnõunik, vallavolikogu vastav komisjon
2014–2023	Ettevõtlusalaste koolituste korraldamine, tööandjate teadlikkuse tõstmine ja nende hoiakute muutmine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil, ettevõtjate finantseerimine	Taheva Vallavalitsus, Eesti Töötukassa, ettevõtjad, mittetulundusühendused
2014–2023	Ettevõtluskeskonna parandamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil, ettevõtjate finantseerimine	Taheva Vallavalitsus, ettevõtjad, mittetulundusühendused
2014–2023	Suuremate tööandjate (näiteks SA Taheva Sanatoorium) jätkuv arendamine ja nende tegevussuundade laiendamine	-	-	Taheva Vallavalitsus, ettevõtjad, mittetulundusühendused

4 ETTEVÕTLUS

4.1 Hetkeseisund ja hinnang

Ettevõtlus on kohaliku majanduselu alus, pakkudes elanikele töökohti ning andes maksude näol tulu vallaeelarvesse. Taheva valla territooriumil asuvad eraettevõtted tegelevad peamiselt põllumajandustootmise ja teenindusega. Kõige suurem tööandja vallas on vallavalitsus koos hallatavate asutuste ja SA Taheva Sanatooriumiga. Taheva valla kodanikud töötavad 2014. aasta augusti seisuga 214 tööandja juures.

Taheva vald asub nii geograafilises kui majanduslikus mõttes ääremaal. Probleemiks on ekspordiks sobiva tootmisega tegelevate ettevõtete vähesus ja ühekülgus, madalad palgad, infrastruktuuri vananemine ja ebasobivus praegustesse majandustingimustesse, tööjõuliste inimeste väljaränne. Eraldi väärib märkimist looduslikust eripärast tulenev – suurema osa valla territooriumist hõlmavad looduskaitsealad.

Täiesti kasutamata on kogukonna ettevõtluse võimalused, mida võiksid pakkuda näiteks erinevad külaseltsid. 2007. aastal korraldati neljas valla suuremas külas küsitlus eesmärgiga välja selgitada, milliseid kogukonnateenuseid inimesed vajavad ja mida nad ise oleksid nõus ja suutelised pakkuma. Küsitluse tulemused näitasid, et inimesed sooviksid kogukonnateenustena näha heakorrateenuste osutamist (muru niitmine, võsa lõikamine ja muu aiahooldus),

	Toomas Poderat Uudo Blaasen Tormek OÜ Vello Vaheaar Hea Elu Farm OÜ Õobiku Ürditalu Return OÜ	1 1 1 1
Raamatupidamine, finantsteenused	Akodol OÜ	
Transportteenused	Hargla Masinaühistu OÜ Vaheaar	3 4
Turism	Kaldavere OÜ OÜ Nakatu Turismitalu	1 2–3
Apteek	Lagle Tiku Hargla apteek	1
Äritegevust abistavad tegevused	Landville OÜ	
Arvutialased konsultatsioonid	OÜ B & M Konsultatsioonid	3
Kaubandus	OÜ Esperance Ruven OÜ	6
Sideseadmete parandus	OÜ Kagumikro	
Kaubavedu	OÜ Sõiduvees Vicmar Trans OÜ	
Veterinaaria	OÜ VetPraksis	1
Muu teenindus	OÜ OXDORF	
Ehitus	Velbak OÜ Jaanus Pöldsepp Starting Point OÜ	2 1
Iluteenindus	Raila Künapuu	1
Korteriühistud	Ühing Hargla Meie Kodu korteriühistu ETTS korteriühistu ”Haljand” Korteriühistu Tuuliku	1
Mittetulunduslik tegevus	Koikküla Külaselts MTÜ Parmu Ökoküla Taheva Valla Külade Selts Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Hargla Kogudus Laanemetsa Tervisliku Elu Edendamise Selts MTÜ Hargla Jahiselts MTÜ MÄE Puhkeala	1 1

**Mitmed ettevõtted tegutsevad äriregistri andmete le mitmel erineval tegevusalal.*

*** Töötajate arvu mittemärkimise põhjuseks on enamasti järgmised asjaolud: ettevõtte tegelikult ei tegutse või ei tegutse üleüldse siin piirkonnas; ettevõtete ja füüsilisest isikust ettevõtjate tegutsemine on väga vähene ja töötajad palgal ei ole/iseendale tööd samuti ei anta.*

4.1.1 Põllumajandus, tööstus, teenindus

Majanduse põhitegevusalaks on traditsiooniliselt olnud põllumajanduslik tootmine, kuigi valla territoorium on oma looduslikelt eeldustelt intensiivseks põllumajanduseks suhteliselt ebasoodne

(madal maa boniteet, erosiooniohtlikkus jne). Peamised kogemused on sovhoosiajast looma-, teravilja- ja kartulikasvatusalased. Haritavat maad on vallas 3657 ha ehk 18% territooriumist.

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti põllumajandusloomade registri andmetel on septembris 2014 Taheva vallas asuvates loomakasvatusalastes tegevuskohtades registreeritud 1138 veist, 262 lammast ja 13 kitse. Põllumajandusloomade registril puuduvad andmed Taheva vallas peetavate sigade kohta, sest 2014. aastal ei ole ükski loomapidaja teavitanud PRIAt sigade pidamisest Taheva vallas asuvates loomakasvatusalastes tegevuskohtades.

“Tahe” sovhoos likvideeriti 1. juunil 1993 põllumajandusreformi käigus, asemele tekkisid mitmed ühistud (Hargla Seemneühistu, Hargla Masinaühistu). Varem kasutatud tootmishooned langesid 1990ndatel suures osas käibest välja, paljud jäid peremehetuks ja lagunesid. Tekkinud tingimustes pole valla ülesanne eraettevõtluse toetamine otse, vaid soodsa ettevõtluskeskkonna kujundamine ja vahendite leidmine selle arendamiseks ja kindlustamiseks. Eelnevatel aastatel on vallavalitsus tegelenud lagunevatele hoonetele omanike (ettevõtjate) otsimisega. Selle tulemusena saadi peremees mitmetele endistele tootmishoonetele. 2013. aastal lammutati vallavalitsuse eestvedamisel vallas kuus (kaks kortermaja Koikkülas ja neli lauta Harglas) kasutusest väljas, maastikupilti kahjustavat, avariilist ja ohtlikku hoonet. Omanik lammutas 2014. aastal laudakompleksi Laanemetsas. Lammutamist vajavaid hooneid on vallas veel mitmeid ning kõige halvemas olukorras on avariiline kuivatihooone Koikkülas, mis kujutab seoses kergesti juurdepääsetavusega endast ohtu nii inimestele kui loomadele.

Kuna lähtudes Taheva valla looduslikest tingimustest on traditsioonilise taimekasvatustoodanguga raske konkurentsivõimelist taset saavutada, seega on vaja keskenduda alternatiivsetele tegevustele (nt vähemlevinud taimekasvatuskultuurid ja loomakasvatusharud, talu- ja loodusturism, mitmesugune väiketootmine ning teenindus, ravimtaimede kasvatuse, mesindus, marjade ja seente kasvatuse ning konserveerimine jms). Piirkond on soodne pigem pere- ja elulaadi ettevõtluse arendamiseks.

Tööstusettevõteteid vallas ei tegutse.

Kauplused töötavad Hargla, Taheva ja Koikküla külades. Peaegu kõiki külasid teenindab ka rändkauplus. Postkontor asub Harglas, ülejäänud külasid teenindatakse motokande kaudu. Juuksur ja apteek töötavad Harglas.

4.1.2 Turism

Turism on Taheva vallas üheks perspektiivikamaks tegevusalaks. Sellega kaasnevad ka muud tegevused: majutus, toitlustus, spordi- ja kultuuriüritused, reisikorraldus jms. Turismi võimalikud arengusuunad Taheva vallas on loodusturism, taluturism, terviseturism, seiklusturism, kala- ja jahiturism, lastega perede ja puuetega inimeste turism, talguturism. Head eeldused loodusturismi arendamiseks tagavad siinne maaliline ja vaheldusrikas maastik, leidub suuri metsaalasid, arvukalt ilusaid järvi ning looklevaid jõgesid. Lähedal paikneb Karula Rahvuspark. Taheva vallas on Riigimetsa Majandamise Keskuse rajatud ning vastavate viitadega tähistatud jalgrattarajad ja pärandkultuurirajad, mille äärde ja lähedusse jäävad näiteks Tellingumäe puhkekoht, ohvrikivi, ohvrimänd, Koiva tamm, Kõrgeperve puhkekoht, telkimisvõimalustega puhkekoht Alumati järve ääres, Taheva mõis, mitmed huvitavad puude kooslused (tammikud, männikud, kikkapuu katsekultuur). Loodusturistide ning süsta- ja kanuumatkajate seas on populaarsed Mustjõgi ja Koiva jõgi oma puisniitudega. Valga maakonna suuruselt teise, kalarikka Aheru järve kaldal Oore puhkekohas on külastajate käsutuses puhkehooned koos lõkkeplatsidega. Vallas asuvad Nakatu ja Punda turismitalud ning Kaldavere hostel pakuvad puhkust, sportimist, matkaradu, kalastamist, jahil käimist, majutamist, toitlustamist, kanuumatku ning palju muud esmajoones loodusesõpradele ning linnakärast vabaneda soovijatele. Taheva mõisas asuv SA Taheva Sanatoorium on spetsialiseerunud asenduskodu, üldtüüpi hooldekodu ning turvakodu teenuste osutamisele, kuid sanatoorium on avatud ka turistidele, pakkudes toitlustamist ning seminariruumide rentimist. Turismi ning looduse liikumise peamisteks edendajateks on RMK ja Taheva Vallavalitsus, kes teeb koostööd SA Valgamaa

Arenguagentuuriga. RMK on rajanud igameheõigustel baseeruvad puhkekohad Tellingumäele, Aheru järve äärde, Kõrgepervele (Koiva ääres), Alumati järve ja Linnajärve äärde. Tellingumäele on püstitatud vaatetorn. Viimastel aastatel on rajatud Koiva piirkonda puhkekohti ka eraisikute poolt. Mitmed muinsuskaitsealused objektid (pastoraat Harglas, jääkelder ja tuulik Tsirgumäel, magasiait Koikkülas, jne) vajavad täielikku rekonstrueerimist, et neid oleks võimalik turismi eesmärgil kasutusse võtta. Hetkel ei eksponeerita ka Hargla kabelis asuvat üheksat muumiat, kuna renoveeritud kabelis vajab paigaldamist veel klaasist põrand ja valgustus. Hargla kirik on nüüd paremini eksponeeritud, sest rajatud on fassaadivalgustus. Avariilises olukorras on kahjuks Hargla kiriku põrandad ja pingid.

Laanemetsa õigeusu kiriku tornikiiver vajab kiiremas korras taastamist, vastasel korral puukirik hävib. Laanemetsa kirikut pole tunnistatud mälestiseks, kuid Muinsuskaitseamet planeerib hoone kaitse alla võtmist.

Vana kitsarööpmelise raudtee baasil on perspektiivikas rajada kergliiklusteid.

Euroopa Liidu rahalisel toel ja Eesti-Läti piiriülese koostööprogrammi raames toimus aastatel 2009–2010 Valgamaa ja Võrumaa pärandkultuuriobjektide inventuur. Projekti eestvedajaks oli RMK. Kokku sai Taheva vallas inventeeritud 142 objekti: koostatud inventeerimisleht, määratud koordinaadid ja tehtud fotod. Turismi arendamisel on mõistlik siduda pärandkultuuri objektid ja arendada nende tutvustamiseks välja teemapaketid ja marsruudid.

Vallas tegutsevatest mittetulundusühendustest tegelevad muu tegevuse hulgas ka turismiga MTÜ Parmu Ökoküla, MTÜ Kartuli Vabariik ja Taheva Valla Külade Selts.

MTÜ Parmu Ökoküla ja MTÜ Kartuli Vabariik kavandavad järgmisi eriilmelisi arendusprojekte:

1) Parmu Ökoküla asub Taheva vallas Tsirgumäe, Sooblase, Hargla ja Tõrvase külade piires. Küla piiriks põhja poolt on Mustjõgi, lõunast Lätimaa, läänest Koiva jõgi ja idast Võru maakonna piir. Küla territooriumi läbib põhja- lõunasuunaline tee Koivalinnast (Läti) Tahevasse üle Mustajõe silla. Lääne-ida suunaline tee läbi küla läbib riigimetsa ja jõuab Võru maakonda Tõrvasele. Teisi võimalikke liikumissuundi ja ühendusteid teiste asumitega pole. Praegu elab tervel sellel alal alaliselt üks pere (Parmu metsavahi koht). Lätimaa poolt küljest on piiril soo või põlismets. Küla on linnulennult idast-läände ca 10 km ja põhjast lõunasse 1–2 km. Ökokülas elavad ja toimetavad roheline mõtteviisiga inimesed, kes oma tööde juures seavad esmaseks eesmärgiks loodussõbraliku eksisteerimise. Töö juures arvestatakse rahvuslikke kogemusi ja kultuuri. Kogu töö püütakse teha n-ö kondiauru jõul. Mis ei tähenda seda, et ei võiks kasutada kaasaegseid tööriistu ja tehnoloogiaid. Külas liigutakse kas jalgsi, jalgratta, paadi, suuskade või hobustega. Kasutatakse kaasaegseid side- ja kommunikatsioonivahendeid. Nende käivitamiseks vajalik energia tuleb saada päikese, tuule, vee vm alternatiivsel viisil. Ökoküla kavandatavad tegevused: lihavede kasvatamine, metsaraie ja hooldustööd ja metsa väljavedu küla piiridest, vajaliku toidu muretsemine koha pealt, ravimtaimede ja toidulisandite kogumine, hobuste hooldamine jms.

2) MTÜ Kartuli Vabariik tegevuse eesmärk on luua Valga maakonda, Taheva valda, Laanemetsa külla ökomuuseum „Kartuli Vabariik“, mille tegevuse eesmärk on Eesti Vabariigi kultuuriloolise tähtsuse ja kartuli kui eestlastele olulise elatusallika teadvustamine. Lisaks soovitakse pakkuda Kartuli Vabariigi külastajatele hariv-meelelahutuslikke aktiivse puhkamise võimalusi. Ökomuuseumi keskuseks kujuneb endine Laanemetsa koolimaja koos selle vahetus läheduses paikneva Laanemetsa õigeusu kiriku ja kirikupargiga. Endine Laanemetsa koolimaja rekonstrueeritakse selliselt, et säilib võimalikult palju olemasolevast, rajatakse tegutsemiseks vajalik parkla ja hooajaline avalik info-internetipunkt. Nimetus "Kartuli Vabariik" pärineb 1920–30ndatest aastatest kui Eestit selle nimega nimetati. Eesti Vabariigis

kasvatati neil aastatel riigi ühe elaniku kohta kõige rohkem kartulit maailmas. Erinevad kartulikasvatuse- ja töötlemisega seotud majandusharud andsid sel ajaperioodil 25–30% SKPst (kartulikasvatus, eksport, piiritusetööstus jne). Loodav ökomuuseum on terviklik süsteem, mille alla kuuluvad järgmised üksused: kartulimuuseum (sh kartulikool, kartulikööök, kartuliturg, välikino), tema tugiüksused (Laanemetsa Peeter-Pauli kirik, kartulimuuseumi ateljee-külastekorrus, kartulimets); ümberkaudsed turismiettevõtted; Riigimetsa Majandamise Keskus (matkarajad ja puhkekohad); Koiva puisniidu maastikukaitseala (226 ha); Taheva valla tähtsamad looduskaitseobjektid (Koikküla, Taheva ja Laanemetsa pargid) ning lisaks nimetatuile Koiva jõe äärne botaaniline kaitseala (170 ha).

Taheva Valla Külade Selts ja külades tegutsevad mittetulundusühendused tegelevad kohaliku ajaloo- ja kultuuripärandi tutvustamise ja korrastamisega ning nende baasil erinevate sündmuste korraldamisega. Piirkonna tutvustamiseks koostatakse ja antakse välja trükiseid, paigaldatakse infokaarte ja -viitu, arendatakse veebilehti jms.

4.1.3 Metsandus

Taheva valla peamiseks loodusrikkuseks lisaks omanäolistele puhkemaastikele, jõgedele ja järvedele on tema mitmekesised ning rikkalikud metsaressursid. Metsad hõlmavad valla pindalast 67% (kokku 13 156 ha). Sellest on riigimetsa 9261 ha. Nende metsadega tegeleb kohapeal Riigimetsa Majandamise Keskus. Riigimetsamaadest ca 10% on sood, rabad, siirdesood, madalsood. Pikkadel põuastel perioodidel on metsad tuleohtlikud.

Kui riigimetsade osas on majandamine olnud ühtlasem, siis talumetsade raie on 1990. aastate teisel poolel olnud üsna intensiivne, mistõttu võib eeldada, et lähiajal toimub tagasimine. Metsandussektori osakaal piirkonna tööandjana on olnud kogu aeg märkimisväärselt kõrge. Taheva metsad on ka marja- ja seenerikkad.

4.1.4 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Valda tutvustavate infokandjate ja sümboolika väljaandmine	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, ettevõtjad, mittetulundusühendused
2014–2023	Osalemine piirkondlikes turismi-projektides	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, ettevõtjad, mittetulundusühendused
2014–2023	Turismialaste projektide algatamine koostöös ettevõtjate ja muude partneritega	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, ettevõtjad, mittetulundusühendused
2014–2023	Avalike internetipunktide edasiarendamine, munitsipaalinterneti hoolduskulude	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus

	katmine, internetiühenduse kättesaadavuse toetamine elanikkonnale ja turistidele			
2019–2023	Harglas asuva Mustjõe silla ja Laanemetsa oja silla taastamine	Täpsustatakse tööde käigus	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, ettevõtjad, mittetulundusühendused
2014–2023	Muinsukaitsealuste unikaalsete hoonete ja rajatiste rekonstrueerimine ja neile tänapäevase kasutusfunktsiooni leidmine	Täpsustatakse tööde käigus	Valla eelarvest, projektide abil, omanikud, ettevõtjad	Taheva Vallavalitsus, omanikud, ettevõtjad, mittetulundusühendused
alates 2015. aastast	Laanemetsa liiva- ja kruusakarjääri kasutusele võtmine	-	-	Omanik

5 HARIDUS

5.1 Hetkeseisund ja hinnang

Taheva vallas tegutseb üks haridusasutus – Hargla Kool. Hargla Kool on oma liigilt lasteaed-põhikool ja tegutseb kahes majas. Kool asub Harglas endises Hargla Põhikooli hoones ja lasteaed asub Koikkülas endises Koikküla Lasteaed-Algkooli hoones. Hargla Koolis antakse haridust 1688. aastast.

Hargla Kooli **missioon** on jätkata koolina, kus ajaloolisi traditsioone järgides on isiksust arendav, koostööd soosiv, keskkonda säästev ja turvaline kasvu- ja õpikeskkond, mis kujundab laste õpimotivatsiooni ja võimaldab omandada mitmekülget ja iseseisva eluga toimetulekut soodustavat haridust.

Hargla Kooli **visioon** on jääda püsima jätkusuutliku põhikoolina, säilitades ja edendades kodukandi kultuuri, ajaloo ning hariduslikke traditsioone.

Hargla Kooli **põhiväärtused** on:

- areng ja teadmised – väärtustame isiksuse arengut õppimise ja enesetäiendamise kaudu;
- turvalisus – vägivallavaba ja ohutu keskkond;
- ühtekuuluvustunne ja koostöö – üksteist austades ja teistega arvestades kogu kooliperega ühiste eesmärkide täitmine, kohaliku kultuuri ja eripära väärtustamine;
- keskkonnateadlikkus – loodust hoidvate tegevuste kaudu hoiakute kujundamine ja teadmiste kinnistamine;
- traditsioonid – kindlaks kujunenud ürituste planeerimine ja läbiviimine, kodukandi kultuuri hoidmine ja väärtustamine.

01.01.2014 seisuga õpib Hargla koolis 53 õpilast ja lasteaias käib 15 last. 2013/2014. õppeaastal töötab Hargla Koolis 15 õpetajat, neist 13 põhikooli (8,35 ametikohta) ja 2 lasteaia (1,19 ametikohta) osas. Kvalifikatsioonile vastavaid õpetajaid on 13. Kooli esimeses ja teises astmes on moodustatud liitklassid. Lapsed õpivad vajadusel individuaalse ja lihtsustatud õppekava alusel. Alates 1. septembrist 2014 ostab Hargla Kooli tugispetsialistide teenusteid sisse SA Innove haldusalas töötavast maakondlikust Rajaleidja keskusest.

Hargla Koolis tegutsevad mitmed ringid. Kooli õpilased on saavutanud häid tulemusi spordis, aineolümpiaadidel, käsitöös, joonistamises, näitemängus ja laulmises.

Tutvustamiseks kohaliku eripära, toimub Hargla Koolis võru keele ring ning töötab lasteaias võrukeelne keelepesa. Koolis õpetatakse õppeainena kohalugu. Nii koolis kui lasteaias on alates 2005. a süvendatult tegeletud keskkonnateadlikkuse temaatikaga.

Hargla Koolis on viimasel kümnel aastal rekonstrueeritud aknad, sanitaarsõlmed, köök, katus, elektrisüsteem, paigaldatud on tulekahjusignalisatsioon ning soojustatud on koolihoone välisfassaadid. Kooli poiste puutöököda on rekonstrueeritud ja soetatud uued seadmed. Puutöököda on veel tuleohutuse ja turvalisuse tagamiseks vajalik paigaldada tulekahjusignalisatsioon ning tervisekaitsetalituse nõudel tuua hoonesse sisse ka vesi ja kanalisatsioon. Remonti vajavad koolimajas klassiruumid ja uuendamist koolis kasutusel olev mööbel. Koolil puudub spordisaal ja staadion vajab täielikku rekonstrueerimist. Koolimajas on ahiküte, kavas on kaaluda kütmise korraldamiseks alternatiivseid võimalusi.

Lasteaeda köetakse kerge kütteõliga, tuleb kaaluda võimalusi hoone mõnele odavamale küttele üleviimiseks.

Gümnaasiumiealised õpilased valivad edasiõppimiseks Valga ja teiste lähipiirkondade gümnaasiumid ning kutsekoolid. Viimastel aastatel on vähenenud Valga linnas edasiõppijate hulk ja edasiõppijad on pigem hakanud valima Tartu kandi koole.

5.2 Eesmärgid

- tagatud alus- ja põhihariduse kättesaadavus, koolikohuse täitmine;
- antav haridus on kvaliteetne ning kaasaja nõuetele vastav;
- soodsad, lapsekesksed tingimused hariduse omandamisel, arvesse on võetud lapsevanemate vajadused;
- olemas võimalused ja tahe mitmesuguste hariduslike erivajadustega laste õpetamiseks;
- hea õpikeskkond koolis ja lasteaias;
- kooli hoolekogul on kandev roll kooli arengusuundade valikul;
- täiskasvanutel on olemas regulaarselt teave piirkonnas, maakonnas täiendus- ja ümberõppevõimaluste kohta, piisava huvigrupi olemasolul kohapeal korraldatud koolitused.

5.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Täiendus-koolituste võimaldamine kooli ja lasteaiatöötajatele	Vastavalt iga-aastasele Hargla Kooli eelarvele	Valla eelarvest, erinevad fondid ja programmid	Hargla Kool
2014–2023	Kooli ja lasteaiainventari ja õppevahendite pidev kaasajastamine	Vastavalt iga-aastasele Hargla Kooli eelarvele	Valla eelarvest, erinevad fondid ja programmid	Hargla Kool
2014–2023	Koolimööbli uuendamine	Vastavalt Hargla Kooli iga-aastasele	Valla eelarvest	Hargla Kool, Taheva Vallavalitsus

		eelarvele		
2014-2023	Õpilasliinide käigus hoidmine, toetamine	17 000 eurot aastas	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Avalike interneti-punktide ja kooli arvutiklassi pidev kaasajastamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Hargla Kool, raamatukogud ja külakeskused
2014–2023	Täiskasvanute ümberõppe-, täiendus- ja vabahariduslike koolituste korraldamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, ettevõtjad, mittetulundusühendused

6 KULTUUR, NOORSOOTÖÖ, SPORT, VABA AEG

6.1 Hetkeseisund ja hinnang

Kultuuri- ja spordialane tegevus on valla piires arenenud üsna ebaühtlaselt. Selle peamiseks põhjuseks on valla killustatus, erinevate külade vahel toimub ühisüritusi suhteliselt vähe. Kohalik identiteet on tugevam Hargla kandis, kus on veel säilinud mälestused kunagisest mõjukast kihelkonnakeskusest. Harglas on aktiivsemalt arenenud ka kohalik kultuuriline ühistegevus. Äriregistri andmetel on Taheva vallas üheksa avalikes huvides tegutsevat registreeritud mittetulundusühingut. Külaelu aktiivne sisustajad on seltsing Hargla Külaselts ja Taheva Valla Külade Selts. Regulaarselt toimetavad ka Koikküla, Laanemetsa, Taheva, Lepa ja Tsirgumäe-Sooblase külaseltsid, seltsing Hargla Maanaiste Klubi. Külaarendusega on viimastel aastetel aktiivselt tegelenud EELK Hargla Kogudus ja mittetulundusühing Koikküla Külaselts. Seltside eestvedamisel osaletakse projektides, rajatud on mänguväljakud suurematesse küladesse, multifunktsionaalne pallimänguväljak kooli juurde ja võrkpalliplatsid Hargla külaplatsile. Hargla Jahiseltsile kuuluvale kinnistule on ehitatud 2010. aastal Tsirgumäe-Sooblase külade seltsimaja. 2010. aastal valiti neljas Taheva valla kandis 3-liikmelised külade eestseisused. Hargla kandi alla kuuluvad Hargla ja Kalliküla külad, Tsirgumäe-Sooblase kandi alla Tsirgumäe ja Sooblase külad, Laanemetsa kandi alla Taheva, Korkuna ja Laanemetsa külad, Koikküla kandi alla Koikküla, Lepa, Lutsu, Ringiste ja Koiva külad. Külade eestseisuste liikmetest on kokku kutsutud Taheva valla külade ümarlaud.

Ümarlaura rollide hulka kuulub:

- külaelanike ettepanekute ja ideede arutelu ning võimalike lahenduste leidmine;
- vallavalitsuse teavitamine külade vajadustest, muredest ning saavutustest;
- vallavalitsusele ja vallavolikogule ettepanekute tegemine külaelu puudutavatest küsimustes;
- info vahetamine külades toimuva kohta;
- info vahetamine erinevate võimaluste kohta nagu rahastusallikad, koolitus- ja koostöövõimalused;
- vallavalitsuse info vahendamine külaelanikele.

Ümarlaura roll on jäänud praktikas oodatust väiksemaks, sest ei ole leitud selle sisulist eestvedajat. Samas hindab vallavalitsus eestseisustesse valitud inimestest igapäevastes tegevustes suurt abi ning näeb nende inimeste rolli külade ja vallavalitsuse vahelises infovahetuses olulisena. Suurem osa materjalist ja infost liigub ja külade eestvedajate omavaheline suhtlus toimub elektrooniliselt.

Seltside jätkusuutlikkuse tagamiseks on vajalik seltsitegevusse kaasata uusi inimesi. Taheva valla terviseprofili koostamise käigus uuriti muuhulgas ka inimeste valmisolekut lüüa kaasa külaarendustegevustes. Valdav osa vastanuid olid nõus küla arengusse ja koostöösse oma panuse andma, takistavateks teguriteks nimetati näiteks hõivatust palgatöö ja koduste toimetustega, terviseprobleeme, ebasümpaatseid eestvedajaid. Vähesed on nõus ise küla eestvedajana tegutsema, üldjuhul oodatakse kellegi võimalikult isiklikku kutset.

Kultuurielu on koondunud peamiselt Hargla Maakultuurimaja ümber, kus tegutsevad mitmesugused ringid ja isetegevusrühmad ning korraldatakse erinevaid üritusi. Kultuurimaja saal on remonditud, paigaldatud on tuletõrje- ja valvesignalisatsioon. Remonditud on ka avatud noortekeskuse ruumid, mis asuvad samuti Hargla Maakultuurimajas. Hargla Maakultuurimaja maa-alale on kavas laste ja noorte vaba aja veetmise võimaluste laiendamiseks rajada seiklusrada. Rekonstrueerimist vajavad muinsuskaitse all oleva hoone fassaad, katus, ukсед-aknad. Probleemiks on asjaolu, et hoone on kaasomandis ning teine omanik pole huvitatud hoone kordategemisest. Lisaks on mälestiseks tunnistatud hoone rekonstrueerimine väga kallis, probleemiks võib osutada ka projektide toel tööde teostamine, sest omafinantseeringu suurus võib osutada ülejõu käivaks. Kuna kultuuri seisukohalt on endine kõrtsihoone ja tänane kultuurimaja Harglas kõige olulisem hoone Taheva vallas, siis on tähtis leida siiski lahendused

hoone rekonstrueerimiseks. Kultuurimaja käsutuses pole muusikariistu ja ringijuhtide palkamiseks napib raha. Aktiivne koostöö toimub Hargla Kooliga.

2006. aastal rajati külakeskused Tahevasse ja Koikkülla. Nende ülesanneteks on külaades kooskäimiskoha avatuna hoidmine ja vaba aja veetmiseks ürituste korraldamine. Külakeskustes on probleemiks vajaliku inventari vähesus. Koikküla külakeskuses on olemas jõusaal ja sinna on rajatud käsitöötuba. Taheva külakeskus tegutseb peamiselt avaliku internetipunktina, seal osutatakse ka pesupesemise teenust.

Harglas paikneb kirik, mis on kooskäimise kohaks EELK Hargla Kogudusele. Kohapealse kirikuõpetaja puudus pärsib koguduse tegevuse aktiivsust. Koguduse liikmed on valdavalt eakad inimesed, probleemiks on tööealiste inimeste vähene hulk koguduse liikmete seas. Kogudusel on 2014. aasta 1. jaanuari seisuga 78 liikmeannetatjat.

Vallas asub mitmeid muinsuskaitsealuseid objekte ja teisi vaatamisväärsusi. Nimetada võib maa-aluseid kalmistuid Koikkülas, Laanemetsas, Ringistes ja Kallikülas, ohvrimände Harglas ja Tsirgumäe külas, ohvrikivi Tsirgumäe külas, kabelihoonet Hargla kalmistul, Taheva mõisa kompleksi, Laanemetsa õigeusu kirikut ning Hargla kirikut, Koikküla magasiaita. Laanemetsa kirik on ainulaadne puukirik, mille olukord on avariiline. Probleemiks on omaniku passiivsus hoone korrastamisel. Täielikku rekonstrueerimist vajab kiriku tornikiiver ja katus. Tänapäeval Laanemetsas enam kogudust pole. Kirikuhoone võiks olla kasutuses ka näiteks näituste ja kontsertide korraldamise paigana.

Hargla kiriku põrand ja pingid on lagunened ja vajavad väljavahetamist, kuid senini pole kogudus selleks vajalike ressursse leidnud.

Raamatukogud koos avalike internetipunktidega asuvad valla mõlemas suuremas külas – Harglas ja Koikkülas. Samuti on avalik interneti kasutamise võimalus loodud Taheva küla külakeskuses ja Laanemetsas vallamajas. Raamatukogud on kujunenud infokeskusteks, kus põhitegevuse (elanikele vajaliku ilu-, aja- ning teatmekirjanduse ja üldkasutatava kultuuriloolise materjali kogumine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine) kõrval on kättesaadav teave ka teistel infokandjatel, sealjuures riigi ja kohaliku omavalitsuse andmebaasid ning kohaliku ettevõtluse avalik info. Raamatukogud on baasiks vabahariduse arengule.

Taheva valla kultuurikalendrisse kuuluvad traditsiooniliste üritustena iseseisvuspäeva ja emadepäeva kontserdid, erinevad laulupäevad, volbriöö, jaanipäeva, vallapäeva, isadepäeva ja jõuluõhtu tähistamised, peoõhtud täiskasvanutele ning eakatele, ja spordiüritustest jüriööjooks, matkad, erinevad võrkpallivõistlused, kalapäev.

Spordi arengut vallas on takistanud arvestataval tasemel spordirajatiste puudumine. Seetõttu on paljude aladega tegelemine siin raskendatud. Noorte seas on üsna populaarsed pallimängud ja kergejõustik. Mitmes külas on külaaktiiv rajanud harrastajate tasemele vastavaid mänguväljakuid – jalgpalli- ja võrkpalliplatse. Taheva vallas on olemas head eeldused orienteerumisega tegelemiseks ja MTÜ Hargla Jahiseltsi eestvedamisel ka lasketiiru rajamiseks. Orienteerumise arendamiseks on vajalik koostada vastavad maastikukaardid. Talvise alana saaks arendada piirkonnas jääkurlingut. Paikkonnas saaks luua ka kurnimängu võimalused. Koikkülla on plaanis rajada puhkeala, selleks vajalik detailplaneering ning ehitusprojekt on olemas.

Mitmekesistada tuleb vaba aja veetmise võimalusi ja elavdada kultuurielu, arvestades, et lisaks eakatele ja noortele oleks ka töötavatel täiskasvanutel võimalik osaleda. Suuremat tähelepanu oleks vaja pöörata eelkõige noortele lastega peredele, sest ainult eakatekeskne kogukond hääbub peagi.

6.2 Eesmärgid

- igale inimesele on tagatud võimalus osaleda kohalikus kultuurielus;
- kohalikele elanikele pakutavad sportimis- ja vaba aja veetmise võimalused on soodsad;

- rajatud on Hargla Kooli staadioni maa-alale multifunktsionaalne spordiväljak;
- kohalik rahvakultuuripärand säilib, tähtsustatud on kodulooline uurimistegevus;
- raamatukogud pakuvad vastavalt kogukonna vajadustele lisaks oma põhitegevusele ka muid avalikke teenuseid;
- regulaarselt toimuvad vallas tervisespordiüritused ja vastavad teabepäevad, toetatud on spordiga professionaalselt tegelejate treeningud maakonnakeskuses;
- avalikes huvides tegutsevad mittetulundusühendused on vallavalitsuse aktiivsed koostööpartnerid, vallavalitsus toetab igakülgset külaliikumist;
- külades on olemas ruumid seltsitegevuseks;
- vabatahtlik töö on väärtustatud, inimesed on valmis kaasa lööma oma küla ja kandi tegemistes;
- noorsootöö toimib süsteemselt, noorte omaalgatus on soodustatud ja toetatud;
- vaba aja veetmise võimalused on mitmekesised, ellu on viidud piirkonnas uuenduslikke ideid.

6.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Traditsiooniliste kultuuri- ja spordiürituste korraldamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Hargla Maakultuurimaja, Hargla Kool, raamatukogud, külakeskused, Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Valla raamatukogude, külakeskuste pidev kaasajastamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, raamatukogud, külakeskused
2014–2023	Hargla Maakultuurimaja, avatud noortekeskuse inventari täiendamine ja uuendamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Hargla maakultuurimaja
2014–2023	Kultuuri- ja spordialase koostöö tegemine naabervaldade ja välispartneritega	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Hargla Maakultuurimaja, raamatukogud, külakeskused, Hargla Kool
2014–2023	Rahvakultuuriga tegelevate isetegevuslaste toetamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele ja laekunud taotlustele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavolikogu vastav komisjon, Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Spordiga tegelejate toetamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele ja	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavolikogu vastav komisjon,

		laekunud taotlustele		Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Noorte tegevust arendavates projektides osalemine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Avatud noortekeskus, külakeskused, Hargla Kool, Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Avatud noortekeskuse tegevuse ja arengu toetamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, avatud noortekeskus
2014–2023	Erinevate noorte-, laste-, spordi- ja töölaagrite korraldamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, avatud noortekeskus, külakeskused
2014–2023	Avalikes huvides tegutsevate mittetulundusühenduste toetamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele ja arvestades põhjendatud laekunud taotlusi	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, Taheva Vallavolikogu

7 TERVISHOID

7.1 Hetkeseisund ja hinnang

Taheva valla elanikel ei ole ühtset perearsti nimistut. Peamiselt on inimesed registreeritud Valga ja Mõniste perearstide nimistutesse. Eriarstiabi kättesaadavus valla kaugemast külast (Kalliküla) on 35 kilomeetri kaugusel asuv Valga linn. Hargla külas on apteek ja perearstikeskus (teenindab Mõniste perearst), mis on avatud samaaegselt ühel päeval nädalas. Taheva valla loodud sihtasutus Taheva Sanatoorium tegutseb Tsirgumäe ja Kalliküla külates ning osutab asendus-, üldhooldekodu ja erihooldekandeteenuseid. Kuna SA Taheva Sanatooriumi tegevus on seotud ka oma klientide meditsiinilise teenindamisega, siis oleks tulevikus mõistlik, et seal töötaks arst, kes võiks teenindada ka kohalikku elanikkonda. Praegu ei võimalda selliseid lahendusi kehtiv seadusandlus, samuti on vastava kvalifikatsiooniga inimese leidmine ülikeeruline.

Taheva valla elanike tervisliku seisundi üldine pilt ei ole hea. Tervislikule seisundile avaldab mõju raske majanduslik ning sotsiaalne olukord (liialt suur töökoormus, töötus, madal palk, perest kaugel töötamine, viletsad elamistingimused jms). Esineb palju alkoholismi.

Taheva vallas koostati 2010. aastal terviseprofiil, mida uuendati 2014. aastal. Terviseprofiil on aluseks tervise arendamise arengukava koostamisele, milles kirjeldatakse kogukonna tervise seisundit, riske tervisele ning hinnatakse vajadusi lahenduste leidmiseks elanike sotsiaalse heaolu tõstmiseks vallas. Terviseprofiili koostamise käigus viidi läbi täisealiste vallaelanike seas küsitlus. Küsitlustulemustest selgub, et elanikud peavad kõige olulisemaks probleemiks värskete toiduainete kättesaadavust. Inimeste vajadusi ei rahulda kohalike kaupluste kaubavalik, rändkaupluse harv peatumine vallas (üks kord nädalas). Elanikud hindavad enda toitumisharjumusi üldiselt ebatervislikeks.

Pere- ja eriarstide teenusele antud hinnangud jaotusid pooleks. Rahulolu arstiteenusega väljendasid vaid 50% küsitletutest.

Terviseprofiili küsitluslehtede ja nende analüüsimise põhjal võib välja tuua elanikkonna tervise tugevad ja nõrgad küljed, võimalused tervislike eluviiside parendamiseks, samuti olulised ohud.

7.2 Eesmärgid

- tervislik elukeskkond ja kvaliteetse arstiabi saamise võimalus;
- haiguste ennetamiseks asjakohase teabe levitamine, tervisepäevade korraldamine, terviseedenduslike materjalide kättesaadavus kohalikele elanikele;
- valla elanikel on tervist ja tervislikku elukeskkonda väärtustav hoiak;
- valla elanikud on teadlikud eneseabi tähtsusest ja teevad teadlikke valikuid riskide vähendamiseks igapäevaelu korraldamisel;
- töötervishoiusüsteem tagab turvalise ja ohutu töökeskkonna Taheva vallas olevatel töökohtadel;
- kompetentsed tervishoiutöötajad teenindavad Taheva valla elanikke.

7.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus, investinguobjekt	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Suurema	Täpsustatakse	Valla eelarvest,	Perearstid, Taheva

	tähelepanu pööramine profülaktilisele tööle, haiguste ennetamisele, tervise edendamisele, koostöö sotsiaal- ja hoolekandesüst eemiga	igal aastal	projektide abil, perearsti eelarvest	Vallavalitsus
2014-2023	Jäätmete nõuetekohane kogumine ja käitlemine	Vastavalt valla iga-aastasele eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil, jäätmevaldajad	Taheva Vallavalitsus, Valgamaa Omavalitsuste Liit, jäätmevaldajad
2014–2023	Logopeedi, pereterapeudi vastuvõttude organiseerimine	Vastavalt valla iga-aastasele eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil, teenuse vajajad	Taheva Vallavalitsus, sotsiaalnõunik, Hargla Kool koos lasteaiaga, teenuse vajajad
2014–2023	Tervise-edenduslike ürituste korraldamine	Vastavalt valla iga-aastasele eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Perearstid, mittetulundus-ühendused, Hargla Maakultuurimaja, Hargla Kool, Taheva Vallavalitsus, SA Taheva Sanatoorium

8 SOTSIAALHOOLEKANNE

8.1 Hetkeseisund ja hinnang

Sotsiaaltöö eesmärgiks on elanikele võimaluste loomine oma eluga iseseisvaks toimetulekuks, suurendada nende probleemilahendus- ja kohanemisvõimet, kindlustada õigeaegne vajalik abi ja toetus võimalikult harjumuspäras keskkonnas – oma kodukohas.

Sotsiaalhoolekande ülesandeks on isikute või perekondade toimetulekuraskuste ennetamine, kõrvaldamine või kergendamine, abi osutamine ja sotsiaalsete erivajadustega isikute sotsiaalsele turvalisusele, arengule ja ühiskonnas kohanemisele kaasaaitamine.

Sotsiaalhoolekande tegevusteks on sotsiaalne rehabilitatsioon, töötute aktiveerimine tööturuteenustele ja toetamine tööturule naasmisel, koostöö sotsiaalse võrgustikuga (sotsiaaltöötaja, politsei, arst, õpetaja, perekond jne) ja lastekaitse.

Lastekaitsetöö seisneb laste hoolduse ja turvalisuse tagamises läbi nõustamiste, perede jälgimise ja laste koolikohustuse täitmise kindlustamises. Perekonna toimetulematuse korral laste kasvatamisel kindlustatakse asendushooldus lapsele turvalises keskkonnas.

Sotsiaalhoolekandeteenuseid pakuvad vallas 2004. aastal Taheva valla poolt asutatud Sihtasutus Taheva Sanatoorium (asenduskodu, üldhooldekodu, erinevad erihoolekandeteenused Tsirgumäe ja Kalliküla külades), Hargla sotsiaalhooldus ja vallavalitsuse palgatud kaks sotsiaalhooldustöötajat (koduhooldusteenus).

Sihtasutus Taheva Sanatoorium osutab ka koostöös Eesti Töötukassaga tööharjutuse ja tööpraktika teenuseid, samuti turvakodu teenust vanemliku hoolitsuseta lastele. Sihtasutusele on tehtud ettekirjutused Kalliküla osakonna peahoone II korruse väljaehitamiseks seoses vajadusega täiendavate abiruumide järele ning Tsirgumäel ravihoones 2 ventilatsioonisüsteemi rekonstrueerimiseks. Vajadus on asenduskodu osakonnale peremajade ehitamise järele. Suurematest investeringutest on teostatud Tsirgumäel peahoone täielik rekonstrueerimine, ravihoone 2 katusekatte vahetus ja hoone soojustamine ning küttesüsteemi rekonstrueerimine, Kalliküla osakonna peahoone katusekatte vahetus, ventilatsioonisüsteemi rajamine ja hoone ning pööningu soojustamine ning selle hoone maaküttele üleviimine. Sihtasutus Taheva Sanatoorium kavatab laieneda eelkõige erihoolekandeteenuste vallas.

Sihtasutuses töötab 53 inimest. Organisatsiooni juhivad nõukogu ja juhatuse liige.

Sihtasutus rakendab on töös EQUASS-kvaliteedisüsteemi põhimõtteid. EQUASS Assurance on sertifitseerimissüsteem, mis tagab kvaliteedi ja kvaliteedikontrolli teenustes. Süsteem võimaldab sotsiaalteenuseid osutavatel organisatsioonidel osa võtta sertifitseerimise protsessist Euroopa tasandil, tagades sellega teenuse kasutajatele/klientidele ja teistele huvirühmadele oma teenuste hea kvaliteedi.

Valla elanikkonnast moodustavad suhteliselt suure sihtgrupi üksikud eakad, kelle hooldusvajadus on püsivalt kasvanud. Koduhooldusteenuse vajalikkuse on tinginud majapidamiste hajutatus, elamute halb seisukord, küttega varustamine, ebapiisav transpordiühendus, sidevahendite kättesaadavus, teenindusasutuste asukohad ainult suuremates keskustes ning arstiabi halb kättesaadavus.

Elanikkonnal on võimalik taotleda sotsiaalteenuseid vastavalt Taheva vallas kehtestatud korrale.

Sotsiaalteenused on vallaelanikele tasulised, osaliselt tasulised või tasuta. Tasuta ja osaliselt tasustatud sotsiaalteenuseid finantseeritakse valla sotsiaaltoetuste eelarvest, riigieelarvest makstavatest toimetulekutoetuse summadest või hooldajatoetuse ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste summadest.

Tasuta sotsiaalteenuseid osutatakse üldjuhul väikese sissetulekuga perekondadele ja toimetulekuraskustega isikutele.

Sotsiaalteenuste loetelu ja kirjeldus on järgmine:

1. **Koduteenus** – on eaka või puudega isiku abistamine asjaajamises kodu ning isikliku eluga seotud igapäevaeluks vajalikes toimingutes. Sotsiaaltöötaja külastab kliendi kodu, jagab teenuse

kohta informatsiooni, hindab abivajaduse, korraldab asjaajamise, abistab avalduste või taotluste kirjutamisel või puude astmest tulenevalt asjaajamisel. Vajadusel korraldab arstiabi ja vajalike ravimitega varustamise, samuti tehniliste abivahendite ja hooldusvahendite saamise või abivajajakaardi muretsemise, informeerib transpordi korraldusest ja pesupesemise võimalustest.

2. **Peretugiisikuteenus** - toetab lastega pere toimetulekut kodus. Vallavalitsuse korraldusega määratakse perele tugiisik, kes külastab kliendi kodu, nõustab peret, jälgib pere toimetulekut ja laste turvalisust peres, korraldab laste päevahoitu ja laste koolielu järeelvalvet.

Lepingus lepatakse kokku majapidamistöõde korraldamine, pere eelarve koostamine, pesupesemise, toitlustamise, pesemise, tarbeesemete- ja riideabi korraldamine, vajadusel transport ametiasutustesse või eriarstile.

3. **Pesupesemisteenus** - võimaldab vallaelanikel pesu pesta selleks kohandatud Hargla Maakultuurimaja, Hargla Raamatukogu, Taheva külakeskuse ning Koikküla Raamatukogu avalikus pesupesemiskohas. Teenus on tasuline ja teenustasu on üldjuhul 0,80 eurot masinatäis.

4. **Transporditeenus** - on ühekordne sotsiaalteenus, mis on inimesele oluline muu teenuse saamiseks või arstiabi korraldamiseks. Teenus on tasuline ja teenustasu on 0,13 eurot/km. Valga linn ja Taheva, Karula, Tõlliste, Hummuli ja Öru vallad esitasid koostöös projektitoetuse taotluse ühise invabussi soetamiseks. Toetus eraldati ja invabussiteenus on vallaelanikele ettetellimisel kättesaadav.

5. **Pesemisetteenus** – on sotsiaalteenus vallaelanikele, kellel kodus puuduvad pesemisvõimalused, teenus on tasuline.

6. **Päevakeskuse teenus** – on erivajadustega inimestele nende igapäevaelu toetamiseks. Teenust osutatakse SA Taheva Sanatooriumis, teenus on tasuline ja teenuse eest tasub vallavalitsus arvel.

7. **Tööharjutuse teenus** – on teenus töötule või puudega inimesele tööharjumuse taastamiseks või esmase tööharjumuse omandamiseks. Teenust osutatakse SA Taheva Sanatooriumis.

8. **Lapsehoiuteenus** - on lapse vanema toimetulekut või töötamist toetav teenus, mille osutamisel vältel tagab lapsehooldaja lapse hooldamise, arendamise ja turvalisuse.

Lapsehoiuteenuse saajaks on laps, kelle vanem on lapsehoiuteenuse osutajale esitanud põhjendatud avalduse lapsehoiuteenuse saamiseks ja vallavalitsus on lapse lapsehoiuteenusele määranud. Lapsehoiuteenuse kulud rahastatakse Taheva valla eelarvest, lapsehoiuteenusel viibivaid lapsi toitlustatakse üks kord päevas, tagatud on lapsehoiuteenusele sõitvate laste transport.

9. **Eluasemeteenus** – on ette nähtud isikutele või perekonnale, kes ise ei ole suuteline seda endale või perekonnale tagama. Selleks on olemas sotsiaalmaja Hargla külas EELK Hargla Kogudusele kuulavas hoones. Hetkel elab seal 4 klienti ja töötab 0,5-kohaga tegevusjuhendaja.

Olemas on vajadus perekeskuse järele. Praegu toimub perede nõustamine tugigruppides, on määratud peredele tugiisikud ja hooldajad, toimuvad nõustamispäevad. Perekeskust ei kavandata majana, vaid teenusena.

Lisaks riiklikele sotsiaaltoetustele makstakse Taheva valla eelarvest järgmisi täiendavaid toetusi:

- lapse sünnitoetus
- matusetootus
- kooli lõpetamise toetus (põhikool, gümnaasium, kutseõppeasutus, kõrgkool)
- gümnaasiumis või keskkoolis õppivate õppurite toetus
- õnnitletakse eakaid
- toetus lastelaagri soodustussikutele
- laste jõulupakid
- ravikindlustusega hõlmamata isikute ravikulude toetus
- ühekordsed hüvitised
- 1. klassi lapse toetus

- proteeside ja ortooside ostmise toetus
- tervisetootus
- kriisitoetus
- lasteaia toiduraha kompenseerimine

8.2 Eesmärgid

- toetuste-teenuste taotlejate paranenud toimetulekuoskused;
- inimeste teadlikkus on tõusnud, perekonna hoolivus oma pereliikmete toimetuleku suhtes on suurenenud;
- kindlustatud on kättesaadav ja hästitoimiv esmatasandi sotsiaalabi igale abivajajale;
- tagatud on hoolekandeteenuste kvaliteet ning kindlustatud elanike sotsiaalne turvalisus;
- teenuste-toetuste korral on lähtutud igast juhtumist eraldi, arvestatud on taotleja huvisid, vajadusi, soove jms;
- erasektor ja mittetulundussektor on aktiivsed partnerid vallavalitsusele sotsiaalteenuste osutamisel;
- välja on kujunenud elanike ühisabisüsteem;
- sotsiaalteenuste vajadused on täpsemalt väljaselgitatud ning pidevalt toimub sotsiaalteenuste edasiarendamine;
- pööratud on tähelepanu töö kaotanud perede toimetulekule ning kohaldatud on nende toimetuleku parandamiseks vajalikke meetmeid.

8.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Sotsiaaltoetuste maksmine ja sotsiaalteenuste osutamine vastavalt Taheva vallas kehtivatele kordadele	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, riiklikud toetused	Taheva Vallavalitsus, sotsiaalnõunik, sotsiaalhooldustöötajad, vallavolikogu vastav komisjon
2010–2023	Eakate, laste ja erihoolekandeteenuseid vajavate isikute hoolekanne SA Taheva Sanatooriumis, nõuetele vastava erihoolekandeteenuste pakkumine kodudes (k.a tugiisiku ja isikliku abistaja teenus)	Vastavalt igaaastasele eelarvele	SA Taheva Sanatoorium, Taheva Vallavalitsus, kliendi osalus, perekonna toetus, projektide abil	SA Taheva Sanatoorium
2014–2023	Puuetega inimeste hoolekande arendamine (nt kontakteerumine ühingutega,	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, riiklikud toetusrahad, kliendi osalus, projektide abil	Sotsiaalhooldustöötajad, sotsiaalnõunik, SA Taheva sanatoorium, Taheva Vallavalitsus

	juurdepääs tööturule, töökohtade kohandamine), teenuste pakkumine			
2014–2023	Lastekaitsetöö tõhustamine, perede toimetulekut toetava ning kombineeritud toetuste ja teenuste süsteemi kujundamine (nt peretugiisikud, lastelaagrid, nõustamine, koolitused jne)	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, riiklikud toetusrahad, projektide abil	Sotsiaalnõunik, sotsiaalhooldus töötajad
2014–2023	Sotsiaaleluruumide rentimine EELK Hargla koguduselt	700 eurot aastas	Valla eelarvest, kliendi osalus	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Sotsiaaleluruumide üürimise teenuse pakkumine		Valla eelarvest, kliendi osalus, projektide abil	Sotsiaalnõunik, sotsiaalhooldus-töötajad
2014–2023	Pikaajaliste töötute ning noorte enesehinnangu tõstmine ja nende tööturule sisenemise toetamine	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Projektide abil, valla eelarvest, tööturutoetused ja teenused	Eesti Töötukassa, Taheva Vallavalitsus, sotsiaalnõunik, SA Taheva Sanatoorium
2014–2023	Erivajadustega lastele koolis ja lasteaias õppimistingimuste kohandamine ja täiustamine	Vastavalt vajadusele	Projektide abil, valla eelarvest	Hargla Kool, sotsiaalnõunik
2014–2023	Laste igapäevaelu toimetuleku toetamine koolis ja lasteaias, koolikohustuse täitmise tagamine ja vajadusel vastavate erialaspetsialistide kaasamine (nt koolipsühholoog, sotsiaaltöötaja jne)	Vastavalt igaaastasele valla eelarvele	Projektide abil, valla eelarvest	Hargla Kool, sotsiaalnõunik
2014–2023	Preventatiivne töö ja rehabilitatsioon abivajavatele sihtgruppidele	Vastavalt vajadusele	Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, konstaabel, sotsiaalalaltöötajad

2014–2023	Kriisiabi ja ohvriabi (nt õnnetuste, perevägivalda jms korral)	Vastavalt vajadusele	Projektide abil, valla eelarvest, riiklikud programmid	Sotsiaalnõunik, ohvriabi, mittetulundusühendused, kogudus
2014–2023	Abivajajatele valikuvõimaluste pakkumine, vajaduspõhine teenustevõrknt üksikvanematele, paljulapselistele peredele, puuetega lastele jne)	Vastavalt eelarvele ja vajadustele	Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus konstaabel, sotsiaaltöötajad
2014–2023	Vabatahtliku sotsiaaltöö toetamine (nt koolitused infovahetus jne)		Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Õppimise toetamine ning supervisioon eesmärgiga tagada piirkonnas kvalifitseeritud töajõud		Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus

9 ELANIKE TURVALISUS

9.1 Hetkeseisund ja hinnang

Taheva valda teenindab konstaabel, kelle tegevuse kaudu tagatakse avalik kord valla territooriumil. Konstaabli tegutsemispiirkonda kuulub lisaks Taheva vallale ka Karula vald. Karula külas Karula vallas tegutseb MTÜ Karula Vabatahtlik Tuletõrjeselts, riiklikud päästekomandod asuvad Valgas ja Mõnistes.

Valga maakonnas registreeriti 2013. aastal 677 kuritegu, mis on +1,5% rohkem kui eelnenud aastal. Samal aastal registreeritud kuritegudest avastati 48%, mis on võrreldes aasta varasemaga langenud (2012 – 52,9%). Prokuratuuri saadeti 2013. aastal 365 kuritegu, mis on -3,9% vähem kui aasta varem.

Valga maakonnas on tõusnud avaliku rahu vastased (+44,2%) ja liikluskuriteod (+13,9%). Langenud on aga isikuvastased (-3,3%), perekonna ja alaealise suhtes toime pandud (-38,5%), narkootikumidega seotud (-40%) ning varavastased kuriteod (-4,8%).

Senine politsei töö on suunatud põhiliselt juba toimepandud kuritegude avastamisele. Teravamad probleemid politsei töös tulenevad piirkonna madalast elatustasemest ja tööpuudusest. Puudub rakendus ja seetõttu minnakse igavusest kuritegelikule teele. Rahapuudusest tekivad peresised probleemid, sageli on probleemiks alkoholism. Ei pöörata piisavalt tähelepanu lastele. Tagajärg on laste hulkumine ja kuritegevus. Kuna maapiirkondades on elamispinna soetamine suhteliselt odav, on hakanud linnadest maale kolima isikud, kes eluga linnas ühel või teisel moel hakkama ei saa.

Piirkonnas anonüümsuse vähendamiseks, kuritegevuse ennetamiseks, turvalisuse ja heakorra tagamiseks tuleb valla elanikke teavitada projekti "Naabrivalve" eesmärkidest ja aktiviseerida inimesi liituma naabrivalvega.

Viimasel ajal on korrakaitsetegevuses üha enam hakatud tähelepanu pöörama preventatiivsele tööle ja seda eelkõige töös noortega. Töö peab olema pidev ja mis ajaks mingi eesmärk saavutatakse, sõltub paljudest erinevatest teguritest ning pole prognoositav. Iseregulatsioon hakkab mingil määral toimima alles siis, kui on saavutatud elamisväärne elatustase ja enam-vähem stabiilne majandus.

Taheva valla terviseprofii li koostamise raames viidi läbi küsitlus täisealiste Taheva valla elanike seas. Muuhulgas uuriti inimeste käest ka turvalisusega seotud küsimusi. Valdav enamik vastajaid ütlesid, et kinnitavad autoga sõites alati turvavöö, kasutavad helkurit ja et nende majapidamistes on olemas suitsuandur. Vastajad hindavad probleemiks noorte alkoholi liigtarbimist, samas narkootikumide tarbimist ei saa eriti pidada Taheva vallas probleemiks, narkootikumide proovijaid on olnud vähe ja keegi vastanutest ei tunnistanud, et kasutavad narkootikume igapäevaselt.

Koostöö politsei liinis toimub naaberomavalitsuste ja kaitseliiduga. Naabritega koostöö seisneb peamiselt infovahetuses ning vajadusel lisajõudude kasutamises. Kaitseliidult on võimalik saada lisajõude ürituste korraldamiseks, kui korra tagamiseks on vaja kasutada suurendatud isikkoosseisu.

Tänavavalgustus on olemas Koikkülas, teistes külades on enamasti valgustatud bussijaamad. Hargla külas tänavavalgustus puudub ning turvalisuse huvides oleks vajalik selle rajamine.

Taheva vallal on ühine piir Läti Vabariigiga. Piiriprobleemidest on kõige teravamad piirivalve patrullide liikumiseks vajalike kallasradade puudumine Koiva jõe kaldal, riigipiiri hoolduseks ja korrasolekuks eraldatud rahaliste vahendite puudumine ning riigipiiri valvamiseks ette nähtud

autotranspordi kehv tehniline seisukord. Piiriintsidendid on peaausjalikult seotud salakaubaveoga üle riigipiiri.

9.2 Eesmärgid

- tagatud avalik kord ja ühiskondlik julgeolek;
- avalikkuse kaasatus õiguskorra tugevdamisel selgitustöö tegemise kaudu;
- suurem tähelepanu preventatiivsele tööle mitmete riskigruppidega;
- tulemuslik koostöö kohaliku omavalitsuse, politsei, kaitseliidu, lasteasutuste ning teiste asutuste ja organisatsioonidega.

9.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Avaliku korda reguleerivate eeskirjade täitmise tagamine			Konstaabel, Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Kriminaal-preventatiivse töö tegemine noortega	Vastavalt valla igaaastasele eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Sotsiaalnõunik, avatud noortekeskus, konstaabel, Hargla Kool, SA Taheva Sanatoorium, külakeskused
2014–2023	Konstaabli tihe koostöö elanikkonnaga (sh infopäevade, nõupidamiste korraldamine, ühisprojektide koostamine jms)			Konstaabel
2014–2023	Tuletõrje veevõtukohtade korrastamine	Vastavalt valla igaaastasele eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Tänavavalgustus külades, bussijaamade valgustamine	Vastavalt valla igaaastasele eelarvele	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Elanikkonna üleskutsumine liitumaks projektiga “Naabri valve”, abipolitseinike leidmine ja motiveerimine			Politsei- ja Piirivalveamet, Taheva Vallavalitsus

10 LOODUS, KESKKONNAKAITSE, HEAKORD

10.1 Hetkeseisund ja hinnang

Keskkonnaküsimustega tegelemine osutub väga oluliseks valla perspektiivikaima tegevusharu – turismi edendamise seisukohast. Puhas, puutumatu ning atraktiivne looduskeskkond peaksid olema turistide ligimeelitamise aluseks. Ka kohalikud elanikud ning võimalikud uued elanikud hindavad kõrgelt puhast looduskeskkonda ning selle võimalusi.

Taheva vald jääb looduslikult Karula kuplistiku äärealale. Maastikku iseloomustavad moreenikattega künkad ja seljakud. Lõuna poole jäävad omapärase seljakulise reljeefiga oosimõhnade rühmad, nende vahel aga suurte jääpankade sulamisnõod, milles paiknevad järved, sood ja liivikud. Kõrgemad kuplid on 100–115 m üle merepinna. Hargla nõgu on madalam ala (50–60 meetrit üle merepinna) Karula ja Haanja kõrgustike vahel, mis liitub Koiva jõe keskjooksul oleva laialdase madalikuga. Mustjõgi ja Koiva jõgi voolavad laiades, kuid madalates lammiorgudes, mis kevadise suurvee ajal on üleujutatud laiusega ligi 1 km. Rohkesti on väikesi soid. Aluspõhja moodustavad devoni liivakivid. Jõesed ja ojad (Arujõgi, Hargla oja, Koiva jõgi, Mustjõgi, Kallioja, Kima oja, Laanemetsa oja, Pauna oja, Sette oja, Taheva oja, Tõrvase oja, Ujuste oja) jäävad kõik Liivi lahe vesikonda. Järved (Aheru, Mäeräimejärve, Laanemetsa Savijärv, Kuusaare, Alumati, Aheru Mudajärv, Kiivite, Pügeri, Pärtli, Nigle, Väike-Mäeräime) kuuluvad Koiva alamvesikonda.

Taheva valla territooriumile jääb Koiva-Mustjõe maastikukaitseala ja Koiva-Mustjõe luha hoiuala. Vallas asuvad looduskaitsealused Koikküla, Taheva mõisa, ning Laanemetsa pargid.

Keskkonnaseisund Taheva vallas on hea. Suuri keskkonnareostajaid siin ei leidu. Varem keskkonnale ohtu kujutanud suurpõllumajandust enam ei eksisteeri ning selle kunagised mõjud looduses on nüüdseks peaaegu kadunud (puudub küll täpne ülevaade põllumajanduslike väiketootjate keskkonnareostusest.) Suurfarmide kasutusest väljas olevad ning lagunevad põllumajandushooned rikuvad aga jätkuvalt maastikupilti. Suuri õhureostajaid pole samuti, kuna katlamajade küttevõimsused on väikesed. Tõsisemaks probleemiks on Koikküla, Hargla, Taheva ja Laanemetsa külade reovete puhastamine. Selleks otstarbeks mõeldud reoveepuhastid ja biotiigid vajavad rekonstrueerimist ning puhastamist Tsirgumäe ja Koikküla küldes ning Hargla kooli puhul. Hargla ja Koikküla pumbamajad rekonstrueeriti 2003. aastal. Samuti suleti 2003. aastal Laanemetsa prügila. 2004. aastal rekonstrueeriti Hargla Kooli pumbamaja, 2006. aastal Taheva küla pumbamaja ja SA Taheva Sanatooriumi territooriumil asuv pumbamaja. 2008. aastal rekonstrueeriti täielikult Hargla ja Koikküla külade joogiveetorustik ning 2010. aastal Laanemetsa küla joogiveetorustik. Aastatel 2011–2013 rekonstrueeriti Hargla küla kanalisatsioonitorustik ja reoveepuhasti, Koikküla kanalisatsioonitorustik ja Taheva küla veetorustik. 2013. aastal likvideeris Riigimetsa Majandamise Keskus valla territooriumil kahe maakonna piiril Kallikülas asuva endise Saru Lauatehase jäätmete prügila 2,7-l hektaril.

Heakord Taheva valla elamute ja teiste hoonete ümber on erinev: leidub nii hea välimusega ja hoolitsetud ümbrusega maju kui ka täiesti laokile jäetuid ning heakorrastamata majapidamisi. Probleeme esineb maanteedee äärde ja metsadesse, puhkekohtadesse veetava prügiga. Heakorratalguid on korraldatud erinevates küldes juba aastaid.

Vallavalitsus on lasknud paigaldada valda pakendikonteinerid ja paberi ning papi kogumise konteinerid. Taheva vallas kehtib korraldatud jäätmeveo kohustus.

Taheva vallas on kaks kalmistut. Mõlemad kalmistud on kasutuses. Hargla kalmistu kogupindala on 4,5 ha, sellest 0,5 ha on looduslik rohumaa ja 0,9 ha metsamaa. Laanemetsa kalmistu kogupindala on 3 ha, sellest umbes 1,4 ha on metsamaa. Hargla kalmistu on EELK Hargla Koguduse omandis ja Laanemetsa kalmistu maa on Taheva valla munitsipaalomandis. Hargla

kalmistu haldamiseks on kogudus ning vallavalitsus sõlminud vastava lepingu. Kalmistute majandamiskulud finantseeritakse valla eelarvest.

10.2 Eesmärgid

- süsteemselt võimaldatud ja koostöös erinevate mittetulundusühendustega korraldatud keskkonnaharidus Hargla Koolis, lasteaias, avatud noortekeskuses ja külakeskustes kogu valla elanikkonnale;
- korraldatud on infopäevi, teavitusüritusi jms kohalike elanike keskkonnateadlikkuse suurendamiseks;
- tagatud elanikkonna tervise kaitse;
- tagatud puhas keskkond ning säästva arengu põhimõtete järgimine kõigil elualadel;
- bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide säilimine;
- ära on hoitud jäätmete ja ohtlike ainete sattumine keskkonda;
- veevarude kasutus on säästlik;
- metsatööstuses on rakendatud keskkonnasäästlikke tehnoloogiaid;
- elamute ümbrused on korrastatud;
- riiklikud kaitstud pargid on hooldatud, rekonstrueeritud.

10.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Kaitsealuste parkide hooldamine	5000 eurot aastas	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Kaitsealuste parkide (sh pargirajatiste) rekonstrueerimine, uuendamine	Taheva mõisa pargi piirdemüür 50 000 eurot, ülejäänud tegevuse maksumused täpsustuvad rekonstrueerimisprojektide koostamise käigus	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Keskkonnaamet, SA Taheva Sanatoorium, Muinsuskaitseamet
2014–2023	Individaal- ja korrusmajade ümbruste heakorraga tegelemine		Omanikud	Omanikud

2014–2023	Munistipaal-omanduses olevate hoonete, rajatiste heakorruga tegelemine	Vastavalt valla iga-aastasele eelarvele	Valla eelarve	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Heakorraeskirjade, koortekasside pidamise eeskirjade täitmise kontrollimine	Vastavalt valla iga-aastasele eelarvele	Valla eelarvest	Konstaabel, Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Keskkonnateadlikkuse tõstmiseks ürituste, teabepäevade jms korraldamine	Vastavalt valla iga-aastasele eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Hargla Kool, avatud noortekeskus, külakeskused, mittetulundusühendused
2014–2023	Lagunenud ja kasutusest väljas olevate hoonete lammutamine		Omanikud	Omanikud, Taheva Vallavalitsuse koostöö omanikega
2014–2023	Üleriigilistele ja maakondikele konkurssidele Taheva valla majapidamiste esitamine (nt konkurss "Kauni kodu" jms)			Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Ohtlike jäätmete kogumise ja veo organiseerimine	Vastavalt valla iga-aastasele eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Valgamaa Omavalitsuste Liit
2014–2018	Biolagunevate jäätmete käitluskohtade planeerimine ja rajamine (sh kalmistute juurde)	Kuulub täpsustamisele	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2014–2016	Kalmisturegistri HAUDI tööle rakendamine	Hoolduskulud vastavalt valla iga-aastasele eelarvele, geaalused jms 4000 eurot	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus

11 VALLA PLANEERING, EHITUS

11.1 Hetkeseisund ja hinnang

Valla üldplaneering on kehtestatud 2008. aastal. Üldplaneering ja arengukava on omavahel kooskõlas ning aluseks vallas arendustegevuse toimumiseks ja koordineerimiseks.

Uute hoonete ehitamine ja olemasolevate hoonete juurdeehituste tegemine toimub vastavalt planeerimisseadusele, ehitusseadusele, valla ehitusmäärusele ja valla üldplaneeringule.

Taheva Vallavalitsus väljastas 2013. aastal 17 ehitusluba ja 16 kasutusluba. 2014. aastal on kaheksa kuu jooksul väljastatud üks kirjalik nõusolek, seitse ehitusluba ja kolm kasutusluba.

Korterimajade energiatõhusus on enamasti madal ja vajab tõstmist, selleks ei ole piirkonna korteriühistud kasutanud SA KredExi võimalusi.

Probleemiks on asjaolu, et vallas puudub vastava ehituseriala ettevalmistusega spetsialist, ehitusalaste küsimustega tegeleb muu töö kõrvalt maakorraldaja. Samuti ostetakse vastavat kompetentsi vajadusel sisse. Valga piirkonna omavalitsused kaaluvad ühiselt ehitusega tegeleva ametniku palkamist.

11.2 Eesmärgid

- ehituses on peatähelepanu varem ehitatud hoonete ja rajatiste rekonstrueerimisel;
- inventariseeritud saavad kõik ehitised ja rajatised;
- riigilt on taotletud munitsipaalomandisse maad avalikus kasutuses olevate hoonete ja rajatiste juurde;
- vallateed on moodustatud kinnistuteks;
- rekonstrueeritud on ühiskasutuses olevad vee- ja kanalisatsioonitorustikud, pumbamajad, reoveepuhastid, biotiigid;
- kasutusele on võetud liiva- ja kruusakarjäär Laanemetsas.

11.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Arendustegevuses üldplaneeringuga kehtestatud nõuete järgmine			Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Ehitusjärelvalve teostamine			Taheva Vallavalitsus, selleks koostöö tegemine teiste omavalitsustega nt ühisametniku näol
2014–2023	Ehitisregistri pidamine arvestuse pidamiseks ehitatavate ja			Taheva Vallavalitsus, maakorraldaja

	kasutatavate ehitiste üle			
--	---------------------------	--	--	--

12 INFRASTRUKTUUR

12.1 Hetkeseisund ja hinnang

12.1.1 Kommunikatsioonid

Teed

Taheva valda läbib Valga-Võru maantee. Valla peamised liiklusmagistraalid on:

- 1) 69 Võru-Mõniste-Valga tee (km 46,871–71,568 kuni 1000 autot ööpäevas);
- 2) 23106 Kirbu-Koikküla tee (km 5,7991–1,073 kuni 200 autot ööpäevas);
- 3) 22114 Laatre-Lüllemäe-Hargla tee (km 29,283–34,123 kuni 200 autot ööpäevas).

Riigiteede võrk vallas on hõre. Mustkattega teed on Võru-Mõniste-Valga, Sooblase-Tsirgumäe, Taheva-Läti piir. Teised riigiteed on kruusakattega. Riigiteid hooldab lepingu alusel AS TREV-2. Taheva vallale kuulub 37,496 km teid. Igal aastal on tehtud remont- ja hooldustöid pea kõigil Taheva vallale kuuluvatel kruusa- ja mustkattega teedel. Vallavalitsus on aidanud remonttöid teha ka erateede omanikel. Vallavalitsus on korraldanud lume lükkamise kõigil valla- ja erateedel. Väljakujunenud teedevõrk ja transpordisüsteem on valla jaoks optimaalne, ent vajalikud on suuremad kulutused teede hoolduseks ja remondiks. Bussid teenindavad Taheva valda Valga ja Võru suunas 2–3 korda päevas. Õpilaste transpordiprobleemid on lahendatud vallasiseste õpilasliinide käigushoidmisega. Vallakodanikele on kõige suuremaks probleemiks ühendustee Valga linnaga, kuna Karula valla piirist Valga linna piirini olev teelõik on lagunenu ning kevadeti suurte lõökaukude tõttu ülikeeruliselt läbitav. Oluline on ka, et oleks tagatud mustkattega teed pidi liikumise võimalus Valga-Võru maanteelt Lüllemäe suunas, sest praegu on sennapoole liikumine halbade teeolude tõttu raskendatud.

Maanteeamet on planeerinud aastateks 2014–2017 kruusatee 22114 Laatre-Lüllemäe-Hargla tee kilomeetritele 16,47–24,30 (pikkus 7,83 km) katte ehituse ning aastateks 2014–2017 kattega riigimaantee 67 Võru-Mõniste-Valga tee kilomeetrite 67,5–77, 2 (pikkus 9,7 km) valmimise aeg 2015–2016.

Teadaolevalt kavandab riik Euroopa Liidu toetusvahenditest lähiaastatel rekonstrueerida Taheva-Läti piiri tee.

Valgamaa metskonna prognoositav metsateede uuendamise ja rekonstrueerimise maht on keskmiselt 26 kilomeetrit aastas kogu metskonna peale.

Taheva vallas on plaanis teede uuendamine või rekonstrueerimine aastani 2018 alljärgnevalt: Juuristu Essemäe tee, Essemäe tee, Essemäe Taheva tee, Rootsioja tee, Sihi tee, Tilga Apja tee, Aruküla tee, Kärnitulba tee, Kalliperä tee, Apja Karaski tee, Kantsi teerist, Kantsi metsavahitee, Kantsi Mägiste tee.

Taheva vallas kergliiklusteed puuduvad. Liiklusohutuse tagamiseks on tähtis kergliiklustee rajamine paralleelselt Võru-Mõniste-Valga maanteega Hargla Koolist kuni Hargla asulani. Samuti on Hargla ja Koikkülas vajalik haridusasutuste juurde riigimaanteele kõrgendustega vöötradade rajamine, mis oleks üheks abitegevuseks tagamaks sõidukijuhtide kiiruspiirangutest kinnipidamist.

Telefoniside, internet

Taheva valla territooriumil paikneb kaks analoogtelefonijaama: Hargla ja Koikküla. Mõlemad töötavad elektrikatkestuse korral kuni 12 tundi. ELASA (Eesti Lairiba Sihtasutus) on Euroopa Liidu vahenditega rajanud EstWin projekti raames fiiberoptilise magistraalsidekaabli Taheva valla territooriumil Koikkülast Harglani.

Elion Ettevõtte AS rendib ELASA-lt nimetatud kaablist vajalikku ressursi, et ühendada uued võrgusõlmed Elioni ühtse andmesidevõrguga. Elion Ettevõtte ASi investeeringuga rajati uued

võrgusõlmed Koikküla, Taheva, Laanemetsa ja Hargla asumitesse nende piirkondade klientidele kaasaegse andmeside, digiteleviiooni ja kõneside pakkumiseks.

Täiendavalt rajab Elion Ettevõtted AS omafinantseeringuga fiiberoptilise ühenduskaabli ning uue võrgusõlme Tsirgumäe külla ehk Taheva sanatooriumi piirkonna klientide teenuste kaasajastamiseks. Seega on viimase kolme aastaga kasvanud Taheva vallas internetiteenuste võimekus märkimisväärselt – kui varem sai Koikkülas ja Harglas pakkuda internetiühendusi kiirusega kuni 1 Mbit/s ning mujal võimalused puudusid sootuks, siis ülalkirjeldatud viies asumis uuel võrgul on praegu juba kuni 40 Mbit/s internetikiiruse võimalus.

Need on muu maailmaga ühenduses piki Valga-Võru maanteed kulgeva vaskpaaril nelikkaablitega. Kaabli vigastuse korral välisühendus katkeb. Ühendusliini kaablitel kasutatakse digitaalseid transmioonisüsteeme. Ohuallikaks on ka äikesekahjustused. Telefoniside arengu osas on Taheva vald jäänud ebasoodsasse seisusse, kuna jääb peamagistraalidest (Valga-Pärnu, Valga-Tartu) kõrvale. Suuremate mobiilside levivõrkudega (EMT, Elisa, Tele 2) on piirkond valdavalt kaetud. Taheva vallas on 2014. aastal internetiühenduse pakkujaks AS Elion Ettevõtted, AS Kernel, OÜ Olor K.T. Vallavalitsus on ehitanud välja munitsipaalinterneti võrgu (WIF-i), mis võimaldab tasuta internetti umbes 40 perele.

Elekter

Taheva valla elektrivarustus tagatakse Valga 110/10 kV ja Mõniste 110/10 kV rajoonialajaamadest keskpingeliinide kaudu (10 kV pingel), mille kogupikkus Taheva vallas on ca 60 km. Keskpingeliinidega toidetakse 10/0,4 kV alajaamu, neid on valla territooriumil 63. 10/0,4 kV alajaamade trafode koguvõimsus on 6181 kVA. 0,4 kV liinide kogupikkus on ca 185 km. Elektriseadmete tehniline seisukord vastab nende ehitamise ajal kehtinud normidele ja seda võib hinnata rahuldavaks. Liinide rivist väljalangemisel on ette näha tarbijatele elektrivoolu katkestusi, millede likvideerimise kestus sõltub elektriseadmete kahjustuste ulatusest. Alates 2011. aasta 1. jaanuarist tuleb rikkedest põhjustatud katkestus kõrvaldada 12 tunni jooksul ajavahemikus 1. aprillist kuni 30. septembrini ja 16 tunni jooksul ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 31. märtsini. Plaaneline katkestus võib kesta kuni 10 tundi ajavahemikus 1. aprillist kuni 30. septembrini ja kuni 8 tundi ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 31. märtsini. Plaaneliste katkestuste kestus ühe liitumispunkti kohta võib olla kuni 64 tundi aastas. Pikaajalised elektrikatkestused piirkonnas on olnud elanikele ja ettevõtetele üsnagi arvestatavaks probleemiks.

Lähema viie aasta perspektiivis suuremahulisi investeeringuid elektri valdkonda plaanis ei ole.

Detailplaneeringute koostamisel lahendatakse elektrivarustus vastavalt tänastele nõuetele ja vajadusel tugevdatakse olemasolevat toitevõrku.

Käesoleval ajal vahetatakse madalpinge paljasjuhtmeline õhuline isoleeritud õhukaabli vastu kõige rikkelisemates kohtades.

12.1.2 Vesi, kanalisatsioon

Ühisveevarustuse ja –kanalisatsiooni objektide omanikuks on Taheva vald. Konkursi teel on valitud vee-ettevõtjaks AS Valga Vesi Hargla, Taheva ja Koikküla küldes tähtajaga kuni 30.09.2017. Laanemetsa külas ridaelamute piirkonnas tegeleb veevarustuse ja -kanalisatsiooni küsimustega seltsing Mägeste Majad ning Tsirgumäe ja Kalliküla küldes SA Taheva Sanatoorium, kellele on väljastatud ka vee-erikasutuse luba. Selleks, et oleks võimalik toetust taotleda ka SA Taheva Sanatooriumi kasutuse olevate ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni objektide rekonstrueerimiseks, on tõenäoliselt vajalik tulevikus SA Taheva Sanatoorium määrata oma tegutsemise territooriumil ka vee-ettevõtjaks.

Aastatel 2008–2014 oli vallaelanikel võimalik toetust taotleda hajaasustuse veeprogrammist ja hajaasustuse programmist. Kokku on vallavalitsus toetanud 27 majapidamise veeprobleemide

lahendamist. Probleem on ka eramajapidamiste kogumiskaevude tühjendusega – teenuse pakkujaid on vähe ja teenus ise on suhteliselt kallis.

Taheva vallas on olemas ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arengukava, mis on aluseks selle valdkonna tegevuste planeerimisel ja elluviimisel.

12.2 Eesmärgid

Teed, transport, side:

- tagatud vajaliku sagedusega bussiliiklus kohalikuks reisijateveoks, püüda säilitada olemasolevaid bussiliine;
- tagatud probleemideta õpilastransport õppeasutustesse (nii kooli kui lasteaeda) ning õpilastranspordiga sõiduvõimalus ka valla elanikkonnale (eelistatult tööl käimisega seonduvalt);
- teostatud regulaarne vallateede hooldus;
- korrastatud bussipeatused.

Soojus, vesi, kanalisatsioon, energiamajandus:

- infrastruktuurielementide väljaarendamisel on arvestatud ettevõtjate, mittetulundusühenduste, elanike vajadusi ja huve;
- koostöös riigiga on olemas toetusprogrammid eramajapidamistele vajaliku taristu rajamiseks, rekonstrueerimiseks;
- täidetud on ohutus- ja keskkonnanõuded.

12.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Vallateede korrashoidmine, remontimine ja lumetõrje	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2015–2016	Vallateedest kinnistute moodustamine	4000 eurot	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Teemärgistuse, liiklusmärkide ja viitade korrashoidmine vallateedel	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2015–2018	Haridusasutuste lähedusse kõrgendustega vöötradade rajamine	Vajab täpsustamist		Maanteeamet
2014–2023	Sügis-talvisel perioodil suuremates asumites tänavavalgustuse tagamine	2000 eurot aastas	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus

2014–2023	Bussipeatuste korrashoidmine	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus
-----------	------------------------------	---	----------------------------------	----------------------

13 KOOSTÖÖ

13.1 Hetkeseisund ja hinnang

Taheva vallal on ühine piir Karula ja Mõniste vallaga ning Läti Vabariigiga. Koostööd tehakse suuremal või vähemal määral kõigi naabritega. Koostöö peamised eesmärgid on sarnaste probleemide lahendamine, ühine koolituste ja teabepäevade organiseerimine, kogemuste vahetamine ning ühiselt piirkonna esindamine erinevate vajaduste alusel.

Taheva vald on Valgamaa Omavalitsuste Liidu ja mittetulundusühing Valgamaa Partnerluskogu liige. Ülplaneeringu koostamise ja erinevate projektide koostamise käigus on tehtud tihedat koostööd Valgamaa Arenguagentuuriga ja Karula Vallavalitsusega, tööhõive- ja sotsiaalküsimustes Eesti Töötukassaga ja mittetulundusühinguga Partnerlus.

Välispartneritest tehakse koostööd Jämtlandi lääni Bräcke kommuniga Rootsist. Peamiselt käsitletakse koostöövõimalusi Euroopa Liidus ning ettevõtlus- ja sotsiaalvaldkonna küsimusi.

Kultuurisuhted on Hargla Maakultuurimajal ja Hargla Koolil Gaujiena kultuurimaja ja kooliga.

13.2 Eesmärgid

- koostööd jätkatakse kõigi seniste partneritega
- välja on selgitatud uued koostöövõimalused erinevate potentsiaalsete koostööpartneritega
- ellu viiakse koostööprojekte, mille abil on hoitud kokku kulusid ja pakutud elanikkonnale kvaliteetseid teenuseid
- Taheva Vallavolikogu komisjonid teevad koostööd naaberomavalitsuste vastavate komisjonidega

13.3 Tegevused ja finantseerimine

Aeg	Tegevus	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2014–2023	Jätkuv osalemine koostöös seniste partneritega	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Osalemine Lõuna- ja Kagu-Eesti turismi ja regionaalse koostöö ning ökokogukondade tegevuses	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Naabervaldade esindajatega töövaldkondade kaupa kokkusaamiste korraldamine	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus
2014–2023	Ühisametnike ja -töötajate palkamine, ühisdokumentide	Vastavalt iga-aastasele valla eelarvele	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus

	koostamine, ühisprojektides osalemine koostöös naaberoma- valitsustega			
--	---	--	--	--

14 VISIOON AASTANI 2023

Aastaks 2023 on Taheva vald tema elanike jaoks väärtustatud elupaik ning mujal tunnustatud loodusturismi piirkond. Taheva vald koos naabritega moodustavad ühtse keelelise, kultuurilise ja loodusliku omapäraga piirkonna. Vald on tuntud n-õ rohelise vallana, kus au sees on keskkonnasäästlikud eluviisid, kohalik toit ning traditsiooniline – kohalikel tavadel, kommetel ja kultuuril põhinev – elulaad. Piirkonnas elavate inimeste ettevõtlusaktiivsus ning kodanikeühenduste aktiivsus on tõusnud, rahvaarvu vähenemine on pidurdunud ning kohaliku omavalitsuse üksuse tulubaas on tõusnud. Piirkonnas tegeletakse peamiselt metsa- ja põllumajandusega, seejuures järjest enam alternatiivsete tegevustega (vähemlevinud taimikasvatuskultuuride ja loomade-lindude kasvatusega, talu- ja loodusturismiga, mitmesuguse väiketootmisega ning teenindusega, ravimtaimede kasvatusega, mesindusega, marjade ja seente kasvatusega, käsitööga, erinevate õppe- ja infopäevade korraldamisega jne). Piirkonnas tegutsevad pere- ja elulaadiettevõtted, kes pakuvad oma teenuseid ka külastajatele. Kohalikud elanikud tunnevad ise piirkonna väärtusi ning kannavad ja annavad neid edasi. Piirkonnas osatakse ja räägitakse võru keelt, koolis õpetatakse kohalugu, osatakse ja kasutatakse vanu töövõtteid, Hargla kihelkonna mustreid kasutatakse tänapäevastest vajadustest lähtuvalt. Nii avalikud hooned kui eramajapidamised on ehitatud-rekonstrueeritud paikkonna oludesse sobivalt, kasutatakse energiasäästlikke tehnoloogiaid ning võimalikult palju looduslikke materjale. Piirkonna loodusrikkusi kasutatakse kohaliku kogukonna huvides ning tutvustatakse külastajatele, kuid seejuures jälgitakse kõiges mõistlikkuse ja säästlikkuse põhimõtteid. Taheva vallas pakutakse kvaliteetset põhiharidust, külades toimub aktiivne seltsitegevus, au sees hoitakse kohalikke kultuuritraditsioone, väärtustatud on paikkonna ajaloo- ja kultuuripärand. Piirkonnas tegutsevad ökokogukonnad.

Taheva valla strateegilised eesmärgid aastani 2023 on:

- Piirkonnas on pidurdunud rahvaarvu vähenemine.
- Kohaliku omavalitsusüksuse tulubaas on suurenenud ja võimaldab ka investeringuid teha.
- Teenuste kättesaadavus piirkonnas on paranenud või vähemalt säilinud samal tasemel.
- Piirkonnas piisavalt tasuvaid töökohti ja haritud tööjõudu, ettevõtlikke inimesi.
- Kultuuripärandile ja traditsioonilisele eluviisile ning kohalikule ressursile tuginev ettevõtlus loob töökohti, mis koos puhta elukeskkonnaga on aluseks piirkonna majandusarengule ning seob noori oma kodukohaga.
- Valla teedevõrk on kvaliteetne, tagatud on ohutu ja kiire ühendus suuremate keskustega.
- Loodud on tingimused spordiga tegelemiseks ning mitmekülgeks vaba aja veetmiseks ja puhkamiseks.
- Kõigile elanikele on tagatud võimalused omavalitsuse elus aktiivselt osalemiseks ning positiivsete muutuste esilekutsumiseks.
- Toimib koostöö era-, kolmanda sektori ning avaliku sektori vahel.
- Külades on tugevad kogukonnasuhted, kohalik võim toetab külade koostöövõrgustikku.
- Säilinud on traditsioonid, kuid innukalt rakendatakse ka uuendusi.
- Omatakse koostööpartnereid naaberküladest, -valdadest ja -linnadest ning tehakse koostööd välispartneritega.
- Piirkonnas osutatakse sotsiaalhoolekandeteenuseid (üldtüüpi hooldekodu, asenduskodu, mitmesugused erihoolekandeteenused) klientidele üle Eesti, teenuste osutamisel rakendatakse kvaliteedisüsteemi.
- Piirkond on kujunenud ligitõmbavaks ja sagedasti külastatavaks kohaks turistidele nii Eestist kui välismaalt.
- Tulemuslik ja hea koostöö on naaberomavalitsuste ning lätlastega.
- Rekonstrueeritud on ühisveevärgi- ja kanalisatsioonirajatised, puhas joogivesi on kättesaadav kõigile elanikele, reovee ärajuhtimisega seotud probleemid on lahendatud.

- Valla kodulehel ja ajalehes on võimalik saada pidevalt ja operatiivselt infot vallas toimuva kohta.
- Valla suurimaks rikkuseks on puhas loodus, omanäoline kultuur ja traditsiooniline eestlaslik elulaad, seda hindavad kõrgelt kohalik kogukond ning külastajad.
- Valla elanike ja külastajate keskkonnateadlikkus on kõrge, hinnatakse ja hoitakse loodusobjekte ning inimeste kasutada on hooldatud puhkekohad.
- Elamud, hooned ja nende ümbrused on korras, rakendatakse energiasäästlikke lahendusi.

15 Taheva valla investeringute kava 2017–2023

Aeg	Investeeringuobjekt	Maksumus	Finantseeringu allikas	Vastutaja, täitja
2017–2018	Hargla Kooli hoonesse täiendavalt lasteaia ja külaraamatukogu kolimine ja teeninduskeskuse rajamine, selleks vajalikud rekonstrueerimistööd, küttesüsteemi rekonstrueerimine.	250 000	Valla eelarvest, projektide abil, laen	Taheva Vallavalitsus, Hargla Kool
2019	Hargla Kooli puutöökotta vee- ja kanalisatsioonisüsteemi rajamine, tulekahju-signalisatsiooni paigaldamine.	30 000	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus, Hargla Kool
2017–2019	Hargla Kooli mööbli uuendamine.	10 000	Valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, Hargla Kool
2017–2018	Koikkülas Lasteaia kinnistul asuva hoone rekonstrueerimine hoolekandeesutuseks, hoone küttesüsteemi rekonstrueerimine.	500 000	Valla eelarvest, projektide abil, laen	Taheva Vallavalitsus
2017–2019	Koikküla puhkeala rajamine etapiviisiliselt.	I etapi maksumus 22 000	Projektide abil valla eelarvest,	Mittetulundusühendused, Taheva Vallavalitsus
2018–2023	Hargla Kooli staadioni rekonstrueerimine multifunktsionaalseks spordiväljakuks.	150 000	Projektide abil valla eelarvest,	Taheva Vallavalitsus, mittetulundusühendused
2017–2019	Hargla kiriku põrandate ja pinkide rekonstrueerimine.	100 000	EELK Hargla Koguduse vahendid, annetused, projektide abil, valla eelarvest	EELK Hargla Kogudus, Taheva Vallavalitsus
2017–2023	Laanemetsa kiriku rekonstrueerimine.	Kuulub täpsustamisele	Omaniku vahendid, annetused, projektide abil, valla eelarvest	Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik
2017–2018	Välislaululava ehitamine Hargla	20 000	Valla eelarvest, projektide abil	Taheva Vallavalitsus,

	Maakultuurimaja juurde.			Hargla Maakultuurimaja
2018–2023	Välislaululava ehitamine Tsirgumäe külla Taheva mõisa parki.	20 000	Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, mittetulundusühendused
2018–2023	Hargla Maakultuurimaja ja avatud noortekeskuse (ühes hoones) rekonstrueerimisprojekti koostamine ja hoone rekonstrueerimine.	300 000	Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus
2017–2023	SA Taheva Sanatooriumi Kalliküla osakonna peahoone II korruse väljaehitamine, n-õ abimaja (eluruumid viiele kliendile) katusekatte vahetus, territooriumi piiramine aiaga, inventari uuendamine, tuletõrje veevõtukohta rajamine.	130 000	Projektide abil, SA Taheva Sanatooriumi eelarvest, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, SA Taheva Sanatoorium
2017–2023	SA Taheva Sanatooriumi baasil hoolekandeteenuste osutamiseks vajalike hoonete rekonstrueerimine.	500 000	Projektide abil, SA Taheva Sanatooriumi eelarvest, laen	SA Taheva Sanatoorium, Taheva Vallavalitsus
2018–2020	SA Taheva Sanatooriumi asenduskodule peremajade ehitamine (võimalusel paarismajad).	Kuulub täpsustamisele	Projektide abil, SA Taheva Sanatooriumi eelarvest, laen	SA Taheva Sanatoorium, Taheva Vallavalitsus
2018–2023	Taheva mõisa pargi piirdemüüri restaureerimine, mõisa peahoone varemete rekonstrueerimine.	100 000	Projektide abil, SA Taheva Sanatooriumi eelarvest	Taheva Vallavalitsus, SA Taheva Sanatoorium
2017–2020	Koikküla mõispargi tiigi tervendamine.	Kuulub täpsustamisele	Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, mittetulundusühendused
2016–2019	Amortiseerunud	20 000	Valla eelarvest,	Taheva Vallavalitsus

	bussiootepaviljonide lammutamine ja nende asemele uute busi- ja infopaviljonide ehitamine Tsirgumäel ja Koikkülas.		projektide abil	
2017–2023	Ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni rajatiste rekonstrueerimine Kallikülas, Laanemetsas, Tahevas, Koikkülas ja Harglas vastavalt Taheva valla ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arendamise kavale (ÜVKA). Prioriteet on SA Taheva Sanatooriumi reoveepuhasti rekonstrueerimine (ca 65 000 eurot).	Vastavalt ÜVKAle	Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, vee-ettevõtja
2018–2023	Endise Laanemetsa koolimaja (koolituskeskus) majutus- ja toitlustuskohaks kujundamine, sinna ökomuuseumi rajamine.	445 000	Projektide abil, ettevõtjate finantseerimine	MTÜ Kartuli Vabariik
2018–2020	Pinnaveekogude (Hargla ja Laanemetsa ojad, Mustjõe ja Koiva jõgi) tervendamine ja hoid.	Täpsustatakse tööde käigus	Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, mittetulundusühendused
2018–2023	Külade-talude viidastamine.	Kuulub täpsustamisele	Projektide abil, valla eelarvest, omanikud	Taheva Vallavalitsus, mittetulundusühendused
2017–2023	Taheva vallas avalikus kasutuses olevate hoonete rekonstrueerimine energiasäästu eesmärgil.	Kuulub täpsustamisele	Projektide abil, valla eelarvest	Taheva Vallavalitsus, hoonete rentnikud.

16 SWOT-ANALÜÜS

Tööhõive

Tugevused:

- elanikkonna tugev kohavaim
- noorte huvi ettevõtlusalase koolituse vastu
- olemas riiklikud ja erinevate fondide toetused alustavatele ja tegutsevatele ettevõtjatele

Nõrkused:

- negatiivne loomulik iive ja rändesaldo
- noorte abiellumis- ning sünnitusealiste naiste vähesus ning nende jätkuv väljaränne
- tööealise rahvastiku lahkumine vallast
- noorema elanikkonna madal regionaalne identiteet
- eakate suur osakaal kogu rahvastikust
- haridusele ja eale sobiva töö puudus
- pikaajaliste töötute madal haridustase
- alkoholism on pikaajaliste töötute probleem
- maainimeste liigne konservatiivsus ja vähene ettevõtlikkus
- initsiatiivi puudumine, leppimine sotsiaaltoetustest äraelamisega
- erinevate fondide pakutud võimaluste vähene ärakasutamine
- elanikkonna huvi vabade töökohtade vastu

Võimalused:

- noorte perede valda elama meelitamine rõhutades siinseid väärtusi ning pakkudes neile igakülgset tuge
- regionaalse identiteedi hoidmine, rõhutamine
- koolitusprogrammide läbiviimine
- ettevõtlusalase info levitamine
- töötute motiveerimine ning ergutamine väikeettevõtlusega tegelemiseks
- vabade töökohtade osa info levitamine
- uute töökohtade loomist toetavate projektide läbiviimine
- välisabi ning riigi toetuse kasutamine

Ohud:

- aktiivse, teovõimelise ja töövõimelise rahvastiku vähenemine kriitilise piirini
- arengupotentsiaali vähenemine miinimumini
- alkoholismi levimine ja heitunute arvu suurenemine
- rahvastiku majandusliku olukorra ning tervisliku seisundi halvenemine

Ettevõtlus

Tugevused:

- head eeldused puhkemajanduse ja loodusturismi arenguks (mitmekesised maastikud ja vaheldusrikas reljeef, puhtaveelised järved ja Koiva- ja Mustjõgi ning paiknemine Valga-Võru maantee ääres)
- teenuste suhteline odavus
- olemas potentsiaal alternatiivsete tootmisharude tekkeks ja arenguks

Nõrkused:

- maamajanduse aeglane ümberstruktureerimine
- probleemid toodangu turustamisel
- piiratud turg ei võimalda tegevust laiendada
- suurettevõtete puudumine vallas
- raske on leida vahendeid ettevõtlusega alustamiseks, investeerimiseks
- välisinvesteeringute vähenemine huvi
- ettevõtjate vähenemine koolitus, ebapiisav informatsioon
- konkurentsivõimeliste äriplaanide nappus
- äritegevuse stimuleerimisega on kuni viimase ajani vähe tegeldud
- nõrk infrastruktuur, kommunikatsioonihäired
- illegaalse majandustegevuse suhteliselt suur osatähtsus (puit, salaviin jms)
- kvalifitseeritud tööjõu vähesus
- kohaliku elanikkonna vähenemine innovatiivsus ja umbusklik suhtumine uuendustesse, madal saavutusmotivatsioon
- suured transpordikulud
- Turismi arengut takistavad tegurid:
 - 1) halb transpordikorraldus (teede halb olukord, parklate puudumine)
 - 2) kohalike vaatamisväärsuste vähenemine esiletoomine
 - 3) toitlustus- ja meelelahutuskohtade puudumine (toitlustust on võimalik saada enamasti vaid ettetellimisel)
 - 4) teenindava personali puudus
 - 5) teenindava personali vähenemine keelteoskus
 - 6) spordirajatiste ebapiisavus

Võimalused:

- avatus ja valla aktiivsus soodustavad investorite leidmist ja Tahevasse meelitamist
- valla reklaamimise ja inimestes huvi äratamise kaudu laiendatakse turismiturumahu, eeskätt puhkajate ning mujalt tulijate arvel
- sobivad maa-alade ja objektide kaardistamine, mida potentsiaalsetele investoritele välja pakkuda
- Euroopa Liidu jm toetuste taotlemine piirkonna arendamiseks (nt ühendustee Tsirgumäelt rekonstrueerimine Lätiga)
- spetsialiseerumine ja koostöö põllumajanduses
- mitmesuguste maal perspektiivsete alternatiivsete tegevusharude tutvustamine (nt käsitöö, erinevad õpikojad jms)
- kogukonnaettevõtluse areng, et seeläbi külastajatele piirkonda tutvustada
- loodus- ja raviturismi propageerimine
- Taheva valla vaatamisväärsuste parem eksponeerimine ja reklaamimine.

Ohud:

- rahvastiku vananemisest ja väljarändest tingitud tööjõuliste inimeste vähenemine kriitilise piirini
- ei suudeta leida piisaval hulgal ettevõtlikke ja kompetentseid inimesi arendusprojektide elluviimiseks
- tulubaasi jätkuv vähenemine

Haridus

Tugevused:

- põhihariduse saamise võimalus kodu lähedal
- arvutiklassi olemasolu Hargla Koolis
- koolis on loodud võimalused õppimiseks liikumispuudega lastele
- hariduslike erivajadustega laste õpetamine kodulähedases koolis
- koostöö tugispetsialistidega
- kohapealse haritud kaadri olemasolu
- õpilastranspordi olemasolu
- täiskasvanute huvi täienduskoolituse vastu
- raamatukogude juures ja Taheva külakeskuses avalike internetipunktide olemasolu

Nõrkused:

- laste arvu vähenemine vallas
- ressurside puudus õppekeskkonna parandamiseks ning materiaalse baasi täiendamiseks
- bussiliiklus dikteerib laste päevakava
- Hargla koolimaja on osaliselt amortiseerunud (küttesüsteem, keldriruumis ja osa klassiruumi ja staadioni vajavad rekonstrueerimist)
- raske leida kooli vajalikke (tavaliselt osalise koormusega) aineõpetajaid ja muid spetsialiste
- huviringide ühekülgsus (kooli vanem aste ja poisid on vähem hõlmatud)
- käitumis- ja emotsionaalhäiretega õpilaste arvu kasv ja nendega toimetulek

Võimalused:

- arvutiklassi kasutamine täiskasvanute koolituseks
- Hargla Kooli õppehoone rekonstrueerimine, staadioni rekonstrueerimine multifunktsionaalseks spordiväljakuks
- koostöö naabervaldadega koolituste korraldamisel, noorteorganisatsioonide loomisel, tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel, aineõpetajate leidmisel
- arvutiklassi ja internetipunktide pidev kaasajastamine
- vallas erivajadustega laste õpetamiseks vajaduse tekkimisel paindlikult täiendavate võimaluste loomine
- kooli, kultuurimaja, avatud noortekeskuse ja külakeskuste koostöö huvitöö korraldamisel

Ohud:

- kooli muutumine tulevikus 6-klassiliseks või sulgemine koolivõrgu kokkutõmbamise tõttu
- kooli kaugenemine kodukohast
- vajaduse tekkimisel ei suudeta leida kvalifitseeritud pedagoogilist personali

Kultuur, noorsootöö, sport, vaba aeg

Tugevused:

- maakultuurimaja ja selle struktuuriüksuse Taheva valla avatud noortekeskuse aktiivne tegevus
- tihe koostöö kultuuri- ja haridusasutuste vahel

- külakeskuste olemasolu Tahevas ja Koikkülas, nende tegevuse finantseerimine vallaeelarve kaudu
- külakogukondade (kolmanda sektori) aktiivne tegevus mitmes külas
- külade arengukavade olemasolu
- toimivad avalikes huvides tegutsevad külaseltsid
- avalike internetipunktide olemasolu

Nõrkused:

- spordirajatiste vähesus vallas
- puudub ühtne spordiklubi
- sisemiste sportimisvõimaluste ja staadioni puudumine
- elanike passiivsus ja vähene huvi kohalike kultuurisündmuste vastu
- puudub võimalus õppida muusikariistu
- mitmetes külates puuduvad kooskäimise kohad
- EELK Hargla Koguduse liikmeskonna vähenemine
- ressursside puudus kultuuri- ja haridushoonete remondiks ja vajaliku inventari soetamiseks

Võimalused:

- kultuuriürituste korraldamiseks erinevatest allikatest vahendite kaasamine
- rahvaraamatukogude areng
- eneseteostusvõimaluste, maaturismi, kodu-uurimise ja ühistegevuse areng
- külade sotsiaalse ja kultuurilise, sh spordi ja noorte tegevuse edendamine
- sportimisvõimaluste mitmekesistamine, saalis ja väljakutel sportimisvõimaluste loomine
- noortele atraktiivsete tegevuste väljapakumine
- noorte omaalgatuse toetamine
- kolmanda sektori ja vallavalitsuse tihe koostöö
- Koikküla puhkeala väljaarendamine

Ohud:

- ei leita piisavalt vahendeid kultuurimaja ja teiste hoonete remondiks
- mälestiste hävimine
- rahvakultuuri hääbumine, kuna noortel puudub tahe sellega tegelda
- valla äärealade elanike võimalused ühistegevuses osaleda vähenevad halveneva transpordiühenduse tõttu

Tervishoid

Tugevused:

- perearstikeskuse olemasolu
- sotsiaalteenusena transporditeenuse osutamine arstide külastamiseks
- apteegi olemasolu
- koduhooldusteenuse olemasolu
- toimiv võrgustikutöö

Nõrkused:

- elanikkonna vananemine
- jätkuv väljaränne
- rasked majandusolud ja kehvad elamistingimused
- sotsiaalabist sõltumine, iseendaga toimetulematus

- alkoholismi süvenemine
- levinud on suitsetamisharjumus, kusjuures sellega on alustatud paljudel juhtudel juba vanuses 10–15 eluaastat
- madal tervislike eluviiside teadlikkus
- psühholoogi, logopeedi, nõustajate ja teiste erialaspetsialistide teenused ei ole kättesaadavad
- puudulik ühistranspordivõrk perearsti külastamiseks
- kohapeal puudub hambaarsti teenus

Võimalused:

- riiklik tervishoiualane abi
- fondidest toetuste taotlemine terviseedenduseks
- koostöö teiste omavalitsustega ühiste probleemide lahendamisel
- üksikisiku enda aktiivsus ja tervislikke eluviise soodustav hoiak

Ohud:

- elanikkonna tervisliku seisundi jätkuv halvenemine
- sotsiaalprobleemide süvenemine
- palju kindlustamata inimesi
- puuetega inimeste arvu ja eakate osakaalu suurenemine
- alkoholismi süvenemine
- stress, depression, n-ö läbipõlemine suure töökoormuse tõttu

Sotsiaalhoolekanne

Tugevused:

- toimiv sotsiaalabisüsteem ja võrgustikutöö:
 - Hargla perearstikeskus
 - Hargla apteek
 - SA Taheva Sanatoorium
 - valla konstaabel
 - sotsiaaleluruumide olemasolu
- optimaalne tervishoiuasutuste võrk
- mitmekülgsed sotsiaalteenused

Nõrkused:

- palju endaga mittetoimetulevaid inimesi (riskirühmaks töötud, eakad, puudega isikud, paljulapselised pered)
- paljude perede suur sõltuvus sotsiaalabist
- alkoholismi ja asotsiaalsuse süvenemine
- töötute suur osakaal tööelisest elanikkonnast ja töötuse jätkuv suurenemine
- pikaajaliste töötute puhul tööharjumuse puudumine

Võimalused:

- sotsiaalteenuste mitmekesistamine, vajaduspõhisuse tagamine
- sotsiaalse suunitlusega mittetulundusühingute ja seltsingute areng
- töötervishoiusüsteemi arendamine
- töötud saavad kasutada erinevaid Eesti Töötukassa pakutavaid teenuseid, koolitusi jms

- külakogukonna areng, vajadustele vastavate kogukonnateenuste osutamine kogukonnaliikmete poolt
- väljarännanute toetus kodukohtadele
- riigi abi piirialadele
- elanikkonna teadlikkuse tõstmine toimetuleku tagamiseks

Ohud:

- elanikkonna jätkuv vananemine
- süvenev alkoholism
- tervisehäired, mis seotud tööalase ülekoormusega
- väljarände jätkumine
- elatustaseme jätkuv langemine
- sündivuse jätkuv langemine
- kvalifitseeritud tööjõu puudumine
- teenindusasutuste kadumine (sulgemine)

Elanike turvalisus

Tugevused:

- konstaablil on üsna hea ülevaade teeninduspiirkonnas toimuvast
- politsei ja kaitseliidu vaheline koostöö
- vallas on moodustatud kriisikomisjon
- vallavalitsusel on olemas ülevaade piirkondlikest riskidest

Nõrkused:

- kohapeal puudub professionaalne päästeteenistus
- päästeteenistuse kohalejõudmine võtab aega
- turvafirmad pole kauge vahemaa tõttu nõus valveteenust pakkuma või on teenuse hind liiga kallis
- konstaabli tööpiirkond jagatud kahe valla ja Valga linna vahel
- tuletõrjeveevõtukohtad vajavad korrastamist
- vanemate järelevalve puudumine noorte tegevuse üle
- alaeliste segadased seaduserikkumised
- avariilised, ohtlikud ja kasutusest välja langenud ehitisaed-rajatised ning nendest tulenev oht inimestele, loomadele, loodusele

Võimalused:

- tugevam koostöö kõigi korrakaitseorganite vahel info kogumiseks ja kuritegevuse ennetamiseks
- korrakaitsealase töö finantseerimiseks toetusetaotlused fondidele ning äriettevõtete ja organisatsioonide abi ürituste läbiviimiseks
- abipolitseinike tegevus ja tugi
- avalikku ruumi turvakaamerate paigaldamine

Ohud:

- sotsiaalsete probleemide edasine pingestumine
- mittetöötavad noored, kes igavusest, raha puudusest vms panevad toime väär- ja kuritegusid
- süvenev alkoholism, salaviina levik
- alaeliste õigusrikkumiste sagenemine

Loodus, keskkonnakaitse, heakord

Tugevused:

- üldine keskkonnaseisund on hea
- puuduvad suured keskkonnareostajad
- jahinduse ja kalanduse, looduspuhkuse võimalused
- korraldatud jäätmevedu vallas
- tulemuslik keskkonnaalane koostöö Valgamaa Omavalitsuste Liiduga
- valla avalikud platsid, hoonete ja rajatiste ümbrused ning kalmistud on hooldatud

Nõrkused:

- puhastusseadmete puudulikkus
- veekogude kinnikasvamine, kobraste tegevus veekogude äärtes
- hajareostus, avalike puhkekohtade prügistamine

Võimalused:

- loodushariduse võimalused
- elanike keskkonnateadlikkuse suurendamine
- keskkonnaalase koostöö arendamise võimalused
- vallavalitsuse tihedam kontroll prügiveo korralduse üle eramajapidamistes ja ettevõtetes
- ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni rekonstrueerimiseks projektide kirjutamine ja kaasfinantseerijate leidmine
- avalike veekogude puhastamine
- loodusradade ja puhkekohtade võrgustiku edasiarendamine piirkonnas

Ohud:

- elanikkonna madal keskkonnateadlikkus
- külade ebapiisav vastavus säästva arengu ja tervisekaitse põhimõtetele
- endine Hargla bensiinjaam võimaliku punktreaustusallikana
- varisemisohlikuks muutunud lagunenu paneelmajad ja erienevad põllumajandushooned, mida ei lammutata või millele ei piirata ligipääsu
- suur investeerimisvajadus ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniobjektide puhul, mistõttu ei suudeta rekonstrueerimistöid ellu viia

Infrastruktuur

Tugevused:

- kõik peamised infrastruktuurikomponendid olemas
- võrdlemisi hea teedevõrk
- internetiühenduse suhteliselt hea kättesaadavus ja odavus
- valla teed on inventariseeritud ja kantud registrisse
- õpilastranspordi olemasolu

Nõrkused:

- hõre liiklusintensiivsus ei võimalda plaanipärast teedevõrgu uuendamist, katete paigaldamist, kapitaalremondi teostamist
- halvas olukorras olev ühendusteed Valgaga ja Lüllemäega
- amortiseerunud elektriliinid, valgustuspostid, valgustid

- Harglas puudub tänavavalgustus
- kohati ebapiisav telefoniside
- sagedased elektrikatkestused
- õpilastranspordi sesoonsus
- puhastusseadmete halb olukord
- salvkaevudes ei jätku piisavalt vett
- kogumiskaevude tühjendamine on problemaatiline seoses väheste teenuste pakkujatega ja teenuse kallidusega, samuti puudub pürgimiskoht
- vahendite nappus korraliseks vallateede hoolduseks ja remondiks
- ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni torustikud läbivad osaliselt erakinnistuid
- vee-ettevõtja vähene vee- ja kanalisatsiooniteenuse kliendibaas
- SA Taheva Sanatooriumi ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniobjektid on olulise investeeringuvajadusega

Võimalused:

- planeeringuga lahendada komplekselt kommunikatsioonivõrgud
- internetiteenuste laienemine ja jõudmine iga soovijani
- eramajapidamiste jätkuv toetamine kinnistusesise taristu väljaehitamisel, rekonstrueerimisel
- SA Taheva Sanatooriumi määramine omas tegutsemispiirkonnas vee-ettevõtjaks täites eelnevalt selleks vajalikud nõuded

Ohud:

- bussiliikluse edasine halvenemine
- võimalikud probleemid maaomanikega ühiskasutuseks vajaliku taristu rajamisel
- probleemid erateede kasutamisega